

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ
SPECIALIZAREA ASISTENȚA SOCIALĂ A BISERICII

LUCRARE DE DISERTAȚIE

REINTEGRAREA ÎN FAMILIE A
COPILOR INSTITUȚIONALIZAȚI

Coordonator științific:

Lect. dr. Ștefan-Cristian Beca

Absolvent:

Iuliana Ilieș

București

2018

INTRODUCERE

Am ales această temă deoarece de-a lungul timpului, atât în cadrul studiilor de licență și masterat cât și la locul de muncă am urmărit să îmi îmbunătățesc cunoștințele și abilitățile practice de asistent social.

Elementul esențial în jurul căruia se constituie lucrarea de față, este reprezentat de evoluția personalității copilului în diverse situații: crescut în familia naturală, abandonat, beneficiar al unei măsuri de protecție specială sau copil reintegrat în familia biologică.

Pentru satisfacerea nevoilor sale, copilul depinde în totalitate de adulți, iar familia este mediul cel mai propice pentru creșterea și dezvoltarea sa. Familia are abilitatea de a face un copil fericit sau nu, în funcție de capacitatea sau incapacitatea sa de a oferi afecțiunea necesară acestuia. Sărăcia, lipsa unei locuințe și a unui venit stabil, nesiguranța zilei de mâine, stilul de viață alert, precum și mulți alți factori, influențează calitatea relațiilor de familie.

Dezvoltarea copilului într-un mediu nestimulativ dar și lipsa relațiilor afectuoase au ca efect asupra acestuia întârzieri în evoluția sa psihică, socială și fizică. Prin această lucrare, încerc să evidențiez care este influența mediului familial și instituțional asupra copilului, asupra dezvoltării lui și care sunt avantajele creșterii sale în familie.

Într-o societate din ce în ce mai grăbită și ocupată, se găsește tot mai puțin timp pentru a crea relații de familie constructive.

În lucrarea de față doresc să prezint aspecte teoretice și practice legate de tipurile de familie și funcțiile acestora, cauzele și efectele abandonului, sistemul de protecție al copilului, reintegrarea în familie a copilului, precum și un studiu de caz

CAPITOLUL I

FAMILIA

1.1. Analiză conceptuală

Fiecare om face parte dintr-un grup mai mare sau mai mic, denumit „familie”. Chiar dacă rata divorțurilor are un trend ascendent, la tot pasul ne pândesc neajunsuri, majoritatea dintre noi conștientizează valoarea reală a familiei, promotorul principal ce dă rost vieții. Din acest motiv, este esențială înțelegerea „mecanismului funcționării” dar și a eventualelor probleme ce pot apărea în familie, la un moment dat.

Familia reprezintă elementul primordial natural dintr-o societate, acest principiu fiind înscris atât în actele legislative, dar și în actele internaționale¹ ce fac referire la drepturile omului.

Familia este acel grup cu propriile sale caracteristici, cu îndeletniciri și tabieturi specifice, care poate inconștient respectă tradițiile societății, pune în aplicare regulile cu educația, creează o atmosferă proprie.²

Ca și definiție, familia este unitatea socială descrisă de următorii termeni: “un ansamblu autonom de manifestări spirituale, economice, juridice și politice, condiționate cosmic, biologic, psihologic și istoric și integrate unei serii de relații și procese sociale”.³

Fiind așadar o unitate socială, familia încearcă întotdeauna să satisfacă o gamă complexă de necesități și dorințe ale membrilor apartenenți. Dacă, sub acest aspect, familia are caracteristici comune altor grupuri umane sau asociații, întotdeauna această unitate fundamentală a societății se va diferenția de restul grupurilor printr-o serie de particularități

¹ Iolanda, Mitrofan, Nicolae, Mitrofan, Familia de la A...la Z : Mic dictionar al vietii de familie, Bucuresti, 1991, pag. 141

² Rose, Vincent, Cunoașterea Copilului, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992, pag.174

³ Elisabeta, Stănciulescu, Sociologia educației familiale, Editura Polirom, Iași, 2002, vol. II, pag.108

specifice, asigurându-i originalitatea incontestabilă.

Conform DEX-ului, familia reprezintă o formă de bază din cadrul unei societăți, ce se întemeiază în urma căsătoriei și este formată din soț și soție dar și descendenți ai acestora.

Sub aspectul sociologic, familia este instituția fundamentală dintr-o societate cu funcții principale: socializarea, reproducerea, solidaritatea în familie, transmiterea statutelor sociale, funcția educativă, în cadrul familiei demarând primele etape cu formarea și educarea copiilor. Astfel, putem afirma că familia este grupul alcătuit din persoane interconectate prin relațiile de rudenie, ce cooperează, coabitează, socializează și are în grijă copiii.

Dacă facem referire la căsătorie, aceasta reprezintă uniunea legalizată, recunoscută și aprobată social dintre două persoane adulte ce au luat decizia de a-și întemeia o familie.

În decursul timpului, această unitate s-a dovedit că este una dintre formele de comunitate cele mai stabile. Din trecutul istoric, în scopul de supraviețuire, oamenii erau nevoiți să fie organizați în clanuri sau grupuri de persoane. Aceste grupuri erau structurile unor familii extinse. Între membrii din cadrul grupului, relațiile de rudenie formate făceau ca întregul grup să fie caracterizat de o stabilitate puternică. În cazul oricăror atacuri la adresa unuia din membrii grupului, acestea erau considerate ca fiind îndreptate contra clanului întreg în ansamblul lui.

În perioada antichității romane, familiile erau formate de gintele sociale ("gentes") ce dețineau fiecare culturi particulare, distincte sărbători religioase între aceste ginte. Din acest punct de vedere, membrii aveau responsabilitate comună și erau supuși liderului cu funcții multiple: preot, comandant militar sau chiar preot.

Evoluția familiei s-a făcut concomitent cu etapele diferite ale dezvoltării pe plan social. Odată cu apariția creștinismului au fost modificate destul de multe aspecte definitorii ale familiei. În acest fel, prezența bisericii este relevantă în etapele esențiale din viața familiei: nașterea, căsătoria și moartea.

În perioada modernă au fost dezvoltate relații familiale noi dar și relații de integrare într-o societate. În acest fel, a apărut noțiunea egalității dintre soți, iar sub aspect legal, afirmarea și integrarea profesională a femeii care actualmente nu are elemente de restricție (aici nu vorbim de cultul musulman, în care femeia dintotdeauna a avut și mai are încă restricții în plan social).

Rostirea cuvântului „familie”, deseori este făcută ignorându-se anumite aspecte esențiale ce fac referire la longevitatea sau originea conceptului. Analiza mai în detaliu, oglindește că forma de colectivitate umană cea mai veche este de fapt „familia”.⁴

Etimologic, „familia” își are originea din limba latină, respectiv *famulus* ce în sensul amplu semnifică: persoană supusă, ascultătoare, iar în sensul restrâns: rob, slugă, sclav. Odată cu trecerea timpului, structura familiei a cunoscut transformări numeroase, cele din urmă generate fiind de organizarea proprie a societății din perioada respectivă.

În acest fel, în societatea ebraică antică, capul familiei - tatăl - avea autoritatea absolută peste restul membrilor familiei și „copiii erau învățați să se supună hotărârilor familiale și se pedepseau cu moartea în cazul în care își loveau sau blestemau părinții”⁵, această situație identică faptul că în familiile poporului persan, femeile erau obligate în totalitate să asculte de soți, iar de educația odraslelor se ocupau mamele în primii cinci ani de viață.

În timpurile clasice ale civilizațiilor grecești (sec. V. î. Hr.), atunci când familiile nu dispuneau de mijloacele materiale în scopul creșterii copiilor, aceștia erau părăsiți în locuri publice unde puteau fi luați de alte persoane pentru creștere, iar, în perioada societății medievale, copiii erau priviți ca „miniaturi de oameni maturi”⁶.

Secolul al XVIII-lea, denumit și secolul iluminismului, a adus fenomenul de industrializare capitalistă și în același timp scăderea numărului de copii dintr-o familie.

Freud a enunțat ideea că „dezvoltarea copilului depinde de interacțiunea părinți-copii” după Întâiul Război Mondial. Mai apoi, în perioada modernismului a fost introdusă

⁴ Filipescu, T., Tratat de dreptul familiei, Ed. Academiei Române, București, 1989, p. 26

⁵ Ciofu, C., Interacțiunea părinți-copii, Ed. Medicală Amaltea, București, 1998, p. 7.

⁶ Ciofu, C., op.cit, p. 8.

noțiunea de „planificare familială”, fiind astfel modificată dimensiunea unei familii și astfel s-a ajuns la concluzia că într-o familie un număr mai mic de copii poate permite creșterea și educarea corespunzătoare a fiecăruia.

În decursul istoriei, în toate cercetările efectuate în sfera familiei, au fost formulate numeroase definiții. Așadar, familia reprezintă „o formă de comunitate umană ale cărei relații între membrii săi (relații de esență natural-biologică, spiritual-afectivă și moral-juridică) permit continuitatea speciei umane și evoluția societății”⁷.

O altă modalitate de definire al conceptului de familie este „grup social, realizat prin căsătorie, cuprinzând oameni care trăiesc împreună, cu o gospodărie comună, care sunt legați prin anumite relații natural-biologice, psihice, morale și juridice și care răspund unul pentru altul în fața societății”⁸.

Conform dicționarului de filosofie familia este definită ca „forma primară de comunitate umană care cuprinde un grup de oameni legați prin consangvinitate și înrudire”⁹, iar în dicționarul Unesco familia este definită ca fiind „forma de comunitate umană, întemeiată prin căsătorie, care unește pe soți și pe descendenții acestora prin relații strânse de ordin biologic, economic, psihologic, spiritual” (A. Stănoiu, 1983).

Conform părerii lui M. Spânu, familia este „entitate culturală, socială, economică, care garantează satisfacerea necesităților și împlinirea aspirațiilor membrilor săi, asigurând securitatea emoțională, sexuală, economică”¹⁰.

În art. 44, alin. (1) din Constituția României: „familia desemnează în sens larg un grup social ai cărui membri sunt legați prin raporturi de vârstă, căsătorie sau adopție și care trăiesc împreună, cooperează sub raport economic și au grijă de copii. În sens restrâns este un grup social format dintr-un cuplu căsătorit și din copiii acestuia”.

⁷ Banciu, D., Rădulescu, M., Voicu, M., Adolescenții și familia, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 20.

⁸ Dimitriu, C., Constelația familială și deformările ei, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973, p. 15.

⁹ Stănoiu, A., Voinea, M., Sociologia familiei, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 6.

¹⁰ Spânu, M., Introducere în asistența socială a familiei și protecția familiei, Ed. Tehnică, Chișinău, 1998, p. 9.

Pentru termenul familie, conform limbii ebraice, biblice este folosită noțiunea de „baith”¹¹, ce include atât locuința în care familia se adăpostește (Iov, 8, 15), dar și descendenții acesteia (Facerea, 18, 19).

În momentul când precizăm noțiunea de familie trebuie să implicăm și tipologia variată a acesteia. Pe baza criteriului de normalitate, familiile sunt clasificate în:

1. Familia normală: acea familie ce „își asumă sarcina îndeplinirii tuturor funcțiilor” (A. Stănoiu, 1983) și este caracterizată de „coeziunea și adaptabilitatea membrilor săi”¹², noțiunea coeziunii semnificând „raporturile de solidaritate, îmbinare, apropiere, unitate și sprijin dintre membri”¹³. Pe baza acestei coeziuni putem să analizăm și nivelul de rezistență al grupului ca și familie „la forțele de ruptură, fie ele interne, fie externe”.

În această familie constatăm interacțiunea favorabilă dintre membrii componenți, dar și dintre aceștia și alți membri exteriori, o familie normală reprezentând un exemplu demn de respectat și urmat.

Din această categorie a familiilor normale menționăm :

a) Familia nucleară – formată din soți dar și copii necăsătoriți ai acestora (copii proprii sau copii ce au fost adoptați) fiind „o structură democratică, bazată pe consens, egalitate și complementaritatea rolurilor de soț-soție, precum și o participare crescândă a copiilor”¹⁴, dăruind membrilor componenți sprijinul emoțional, protecția și opțiunea de satisfacere a cerințelor comunicaționale.

Orice persoană normală aparține minim la două familii de tip nuclear :

- *familia consanguină sau familia de origine*– acea familie în care fiecare individ “se naște, crește”, fiind alcătuită din tată, mamă, surori și frați;
- *familia de procreere* – ce se întemeiază în urma căsătoriei, formată fiind din: soț, soție, fii și fiice, recunoscută și sub numele de *familie proprie* (realizată în urma

¹¹ Univ. „Al. I.Cuza”, Familia creștină azi, Ed. Trinitas, Iași, 1995, p. 9.

¹² Stănciulescu, E., Sociologia educației familiale, Ed. Polirom, Iași, 1997, pp. 121-122.

¹³ Mitrofan, I. și N., Familia de la A la Z, Ed. Științifică, București, 1991, p. 73.

¹⁴ Mitrofan, I., Ciupercă, C., Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei, Ed. Press Mihaela, București, 1998, p. 25.

alegerii partenerilor de viață) sau *familie conjugală* (în scopul de a evidenția că familia își are originile în libera căsătorie dintre partenerii ce au ajuns la maturitate).

aa) Familia lărgită sau extinsă, include două, chiar trei generații ce s-au reunit și se caracterizează sub aspect funcțional de „conservatorismul, păstrarea tradițiilor, obiceiurilor și stilului familial dominant”¹⁵. Asemenea familie deseori funcționează respectând normele rigide, fixe, aspect, în majoritatea situațiilor, finalizat cu apariția de conflicte între generații. În cadrul familiei extinse, valorile culturale, religioase, morale, se transmit mult mai ușor.

Burgess a definit noțiunea de familie extinsă ca reprezentând „o structură” autoritară aflată sub conducerea șefului pater, în aceasta fiind incluse generații mai multe, ce împreună conviețuiesc, într-o diviziune precisă și stratificarea fiecărui rol, în care părinții aleg partenerul, după criterii economice și sociale, iar “subordonarea obligațiilor și urmarea tradițiilor sunt așteptări majore”¹⁶.

b) Familia anormală – este recunoscută sub numele de familie de tip dezorganizat, disfuncțională sau vulnerabilă, ce se caracterizează de aspectul că funcțiile nu sunt în mod corect îndeplinite. Când specificăm familia dezorganizată trebuie să considerăm variabilele următoare:

- *situție socio-economică* – cu cât o familie întâmpină greutăți mai mari cu atât se accentuează riscul de a deveni familie dezorganizată;
- *stabilitatea căminului* (cazurile de divoț, abandon, separare, deces);
- *climatul conjugal* (alcoolism, conduitele brutale și violența infantilă, deseori părinții au antecedente penale);
- *stil educativ al părinților* (mod de control parental și de supraveghere, sistemele recompenselor și sancțiunile, autoritatea excesivă).

¹⁵Ibidem, p. 24.

¹⁶ Mitrofan, I. și N., op.cit., p. 24.

1.1.1. Asumarea responsabilităților în cadrul familiei

Conform tradiției se afirmă că ”bărbatul e capul familiei iar femeia e stăpâna casei”. Acest aspect înseamnă de fapt că un bărbat are obligația morală să aducă venituri în urma muncii prestate, pentru a-și întreține propria familie, iar femeia are responsabilitatea treburilor din gospodărie, de a crește, îngriji și educa copiii. Așadar și în zilele noastre, marea majoritate a femeilor, văd normală împărțirea aceasta a responsabilităților într-o familie. Dar, tinerii, mai ales femeile, au manifestat din ce în ce mai mult o mai deschisă atitudine, la schimbările din această societate modernă, referitor la procesul de emancipare, egalitatea dintre sexe. Astfel a intervenit viziunea recentă, cu grad ridicat de flexibilitate, prin care bagajul de atribuții și responsabilități este împărțit conform abilităților fiecărui membru.

În scopul bunei funcționări a familiei între membrii acesteia, armonia este prioritară. Responsabilitatea este atât pentru persoana proprie, dar și restul membrilor, de satisfacere simultană a nevoilor.¹⁷ Ambii părinți, în aceeași măsură, au responsabilitatea de a crește și educa proprii copii, de a-i ajuta în cunoașterea lucrurilor noi, în dezvoltarea sănătoasă, iar apoi, acei copii se vor integra ușor, fără dificultăți la adaptarea în societate. Într-o familie, partenerii trebuie să participe la treburi casnice, întocmai cum sunt în mod egal au și responsabilitatea de veniturile obținute. Este accentuată libera comunicare dintre partenerii familiei dar și posibila expunere a dorințelor, nemulțumirilor, visurilor. Totuși societatea a impus, cu toată pretenția de îndeplinire a egalității dintre parteneri, ca femeia să reprezinte latura emotivă, de înțelegere și sensibilitate într-un cuplu, iar soțul să reprezinte rațiunea și logica dintr-o familie.

1.1.2. Valorile și mentalitățile dintr-o familie

Ce ar trebui să facem pentru a fi fericiți cu propria familie? Marea majoritate a persoanelor consideră că o iubire, încredere și sprijin reciproc, o corespunzătoare situație materială dar și propria locuință ar fi destule elemente pentru ca familia să fie fericită și

¹⁷ Vasile, Diana Lucia, Introducere în psihologia familiei și psihosexologie, Ed. Fundației „Romania de Măine”, București, 2006.

împlinită. Cuplurile tinere, ce se află la începutul drumului în viața de familie, au principala doleanță crearea intimității, cel mai bine realizată în locuința proprie. Însă, dificultatea nivelului de viață, de creștere a prețurilor la utilități, la cerințele de bază (apă, hrană) corelată cu lipsa diverselor facilități, conduc la imposibilitatea achiziționării unei locuințe de tinerii căsătoriți. Aflată în continuă schimbare, societatea modernă, a impus modificări pe scara acestor valori ale familiei. O familie modernă este bazată pe valorile ce presupun egalitatea, schimbarea, comunicarea. Relațiile moderne sunt bazate pe reciprocitate și egalitate, dar în actuala familie modernă, procesul acesta este în curs de reformare și reconstrucție depinzând de negocierile dintre partenerii familiei, referitoare la roluri îndeplinite. Independența financiară, emanciparea, corelate cu tot mai accentuata implicare a femeii în sfera vieții sociale au condus la extinderea orizonturilor acesteia în ceea ce privește rolul și locul unei femei în relațiile de cuplu și determină actualmente o flexibilizare continuă a raporturilor de putere în cuplurile moderne. Orice familie transmite valorile proprii și față de copiii proprii. Familiile reprezintă sistemul propriu de valori ce vor fi transmise urmașilor: onestitatea, bunul simț, corectitudinea, respectul reciproc, disciplina, politețea, etc.

1.1.3. Probleme în sfera familiei:

În această societate din ce în ce mai ocupată și mai grăbită, avem timp tot mai puțin alocat propriei familii. Nu este decât un pas de la acest moment până la apariția anumitor probleme. În cadrul unei familii problemele au deosebite consecințe asupra copiilor asupra soților, asupra raporturilor cu societatea. Problema întâlnită cel mai des de familiile tinere este cea a lipsei propriei locuințe. Datorită prețurilor foarte mari, a serviciului necorespunzător plătit, numeroase familii tinere locuiesc cu părinții, în condiții necorespunzătoare propriilor nevoi. “Apar probleme de adaptare a tinerei familii la noile condiții de trai, poate apărea conflictul între generații.”¹⁸

¹⁸ Giddens, Anthony, Sociologie, Ed. All, București, 2010

Totodată, o stringentă problemă este lipsa de bani. Într-o familie, acea autonomie financiară conferă starea de liniște, confort, siguranță. Acest deziderat nefiind atins apar stresul, dar și grija zilei de mâine. Așadar apar disputele din cuplu datorate lipsurilor financiare, cuplurile tinere fiind cele mai afectate dar și acele familii din mediul rural.

Numeroase cupluri astăzi trec prin conflictele distrugătoare de relații provocate de lipsa de bani și din cauza faptului că nu au discutat la momentul oportun de cheltuielile acceptabile și neacceptabile. Așadar salariul reprezintă necesitatea generală din zilele noastre. Foarte mulți tineri au dificultăți în momentul angajării, sevciciul nu este pe măsură remunerat, așa încât puține persoane pot afirma că ar fi complet independente financiar, că duc o viață decentă cu asigurarea minimumului de confort. Poate reprezenta o problemă adaptarea la viața de familie în momentul când comunicarea nu există. Certurile pornesc de la treburile casnice neîndeplinite. Într-o familie, aceste activități trebuie împărțite, orice membru ar trebui să acorde înțelegere față de doleanțele celeilalte persoane. Într-o familie, membrii ar trebui să învețe comunicarea reciprocă, să facă eforturile necesare pentru a găsi modul ideal prin care să acorde atenție și timp copiilor dar și partenerului. “O problemă majoră care poate apărea în sfera familiei, de cele mai multe ori de nerozolvat, care lasă urme adânci în sfera psihicului, din care copiii sunt cei mai marcați, este divorțul.”¹⁹

Stilul alert de viață, disponibilitatea de a munci și în zile libere, aspectul că acum suntem în permanență conectați la problemele economice, sociale, limitează grav timpul petrecut cu persoanele pe care le iubim.

Problemele cotidiene, la care adăugăm boli, stres, anturaj, determină alte probleme precum violența conjugală și alcoolismul. Problemele menționate pot îmbrăca forme diverse, precum: refuzul accesului liber la resurse financiare, izolare de societate, de prieteni, de familie, abuzuri verbale și fizice, atacuri și amenințări.

¹⁹ Bistriceanu, Corina, Sociologia familiei, Ed. Fundației „România de Mâine”, București, 2005

1.2. Funcțiile familiei:

Întotdeauna, familia a avut o varietate mare de funcții, ce constituie „totalitatea responsabilităților ce revin acesteia”²⁰ modalitatea de manifestare având diferite aspecte de la o societate la alta. Conform cercetărilor anterioare a fost identificată existența a următoarelor categorii de factori determinanți pentru funcționalitatea familiei:

a) **Factorii externi** – acționează din exteriorul familiilor, dezvoltând o influență puternică asupra acestora. Din această categorie precizăm :

- *caracterul totalitar sau democratic al societății*²¹ – ce determină puternic solidaritatea și socializarea descendenților;
- *nivelul de dezvoltare economică a societății*²² – care determină funcțiile reproductive și economice ale unei familii;
- *legislația* – ce determină consecințe asupra funcțiilor reproductive și sexuale;
- *nivelul de educație și instrucție* – ce afectează socializarea și reproducerea familiei.

b) **Factori interni** – sunt acei factori interiori unei familii, dintre aceștia menționăm:

- *dimensiunea familiei* – ce influențează modalitatea de realizare a socializării și solidarității dintr-o familie;
- *structura familiei* – cu influențe puternice asupra funcției reproductive și economice;
- *diviziunea autorității și a rolurilor* – determină solidaritatea familială.

Familia este grup complex social ce îndeplinește mai multe funcții, îndeplinind patru categorii fundamentale, dar nu putem spune în mod cert că funcțiile acestea într-adevăr sunt „fundamentale”, deoarece în actuala societate unele și-au scăzut rolul în mod drastic.

Conform antropologului american Murdock George, în lucrarea, “Structura

²⁰ Mitrofan, I. și N., *op.cit.*, p. 156

²¹ Ibidem, p. 167

²² Idem

Socială”, erau distinse 4 funcții: reproductivă, sexuală, socializatoare și economică. Totodată, Sabran J. deosebea funcțiile fizice (cu subtipuri proprii: funcția economică, de reproducere, dar și cea protectivă) dar și funcțiile de natură culturală (cu subtipuri distincte: educația și asigurarea bunăstării).

În alte studii sociologice despre familie a fost unanim acceptată și aplicată o clasificare făcută de profesorul H. Stahl, în aceasta fiind evidențiate tipurile și subtipurile următoare:

a) Funcțiile interne, ce asigură climatul afectiv, securitatea și protecția membrilor familiei, astfel:

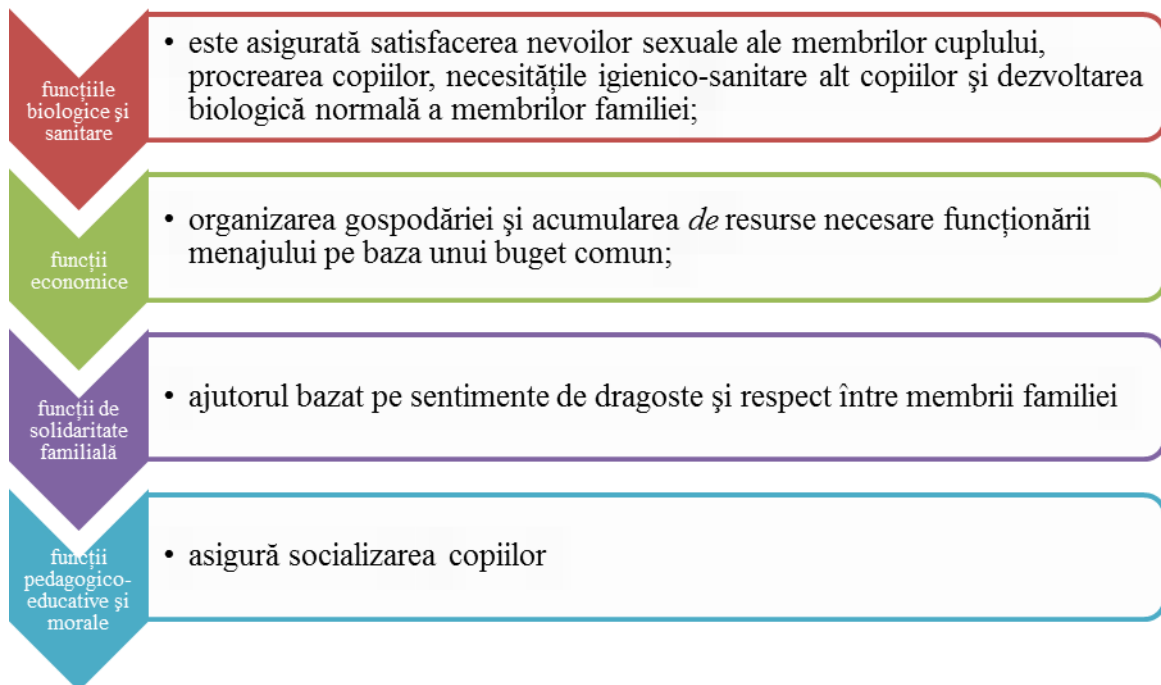

Fig. nr. 1 Clasificarea funcțiilor interne generatoare de climat afectiv, securitate și protecție

b) Funcțiile externe – este asigurată buna relaționare a familiei cu mediul exterior.²³

Referitor la funcția economică a unei familii, aceasta este puternic determinată de gradul dezvoltării socio-economice al unei societăți, iar prioritatea acesteia este diferită

²³ Achim, Mihaela, Antropologia culturală, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002

între societăți distincte formată fiind din componente mai multe: producția, profesionalizarea descendenților, generarea și gestionarea bugetului comun. Este diferită de la o societate la alta și este concretizată în interese comune influențate de: regimurile juridice al comunității, obligații legale cu întreținerea dintre membrii unei familii, solidaritate în ajutorul dat membrilor ce se află în nevoie datorită incapacității de muncă.

Avându-se în vedere aspectul că o familie este întemeiată în urma căsătoriei liber consimțite dintre soți, aceasta dă naștere relațiilor complexe, îndeplinind funcțiile următoare:

- **Funcția perpetuării speciei umane:** o familie reprezintă realitatea biologică, formată de legătura dintre o femeie și un bărbat și prin funcția de procreație este asigurată perpetuarea fără aceasta nefiind concepută o societate, fiecare copil reprezentând, într-o familie, factorul de coeziune cel mai puternic, ce asigură echilibrul moral, bucuria și încrederea dintre soți.

- **Funcția educativă:** expresia aceasta face referire la contribuția unei familii, ca elementul constitutiv al unei societăți, la reproducerea sinelui, și astfel sunt menținute limitele și funcționarea societății. Într-o familie sunt dobândite noțiunile morale, sunt imprimare copiilor regulile și deprinderile, principiile ce sunt fundamente pe care se dezvoltă personalitatea matură a unui om. În familie, educația are scopul de a forma un om, cu armonioasă și multilaterală dezvoltare. Orice părinte are datoria de a crește copilul, să-l îngrijească, să fie sănătos, să-i asigure educație, învățatură și pregătire profesională. Funcția aceasta are finalitatea de integrare în mod eficient a unui individ într-o societate, lucrul acesta fiind realizat în urma formării după anumite idealuri de personalitate.

Termenul de „educație” are origini latine (educō, -are = a crește, a cultiva) desemnând „contribuția familiei la funcționarea întregului societal”²⁴.

În sensul istoric, noțiunea de educație este văzută ca „procesul de transmitere și asimilare a experienței economice, politice, religioase, filosofice, artistice, științifice, tehnice, de la înaintași la urmași”²⁵.

²⁴ Stănciulescu, E., op. cit., p. 231.

În etapele incipiente din dezvoltarea unei societăți, posibilitatea de transmitere a informațiilor este realizată pe cale orală, printr-un mod neorganizat (în cadrul comunităților gentilic-tribale). Mai apoi, în cadrul etapelor mai avansate din dezvoltarea societății, la anumite popoare (egiptenii, indienii), educația este realizată ca și inițierea în temple, procesul de cunoaștere fiind considerat ca fiind actul sacru.

Educația familială – înseamnă „ansamblul influențelor exercitate în cadrul familiei asupra copiilor în vederea pregătirii și formării lor pentru viață”²⁶, o familie fiind integrată în sfera factorilor educaționali cei mai importanți, încă de la nașterea copilului, având un rol major influența acesteia în evoluția educativă a copilului.

Numim *educație familială* „acțiunea de a crește și educa unul sau mai mulți copii, desfășurată cel mai adesea în grupuri familiale de către adulți, părinții copiilor respectivi”. (P. Durning, 1995)

Funcția educativă reprezintă „indicatorul cel mai elocvent” al stării de echilibru dintr-o familie ²⁷, ultima fiind cea ce îndeplinește educația la nivel primar a copiilor, părinții având funcții de profesori dar și fondatori de personalitate.

Părinții influențează educația copiilor prin două metode : (I. Mitrofan, 1991)

- în mod direct – pe baza ansamblului metodelor, strategiilor, tehnicilor educative, referirea fiind făcută la „un pluralism al metodelor familiale, pe de o parte, și al metodelor educative, pe de altă parte” ²⁸; altfel spus, o strategie educativă înseamnă ansamblul de metode, tehnici educative aplicate de părinți, pentru educarea propriilor copii;
- în mod indirect – prin metodologia comportamentală oferită de părinți propriilor copii, prin climat familial, acesta din urmă se definește ca „un ansamblu de stări psihice, moduri de relaționare interpersonală, atitudini, nivel de satisfacție ce caracterizează grupul familial pe o perioadă mai mare de timp” ²⁹.

²⁵ Macovei, E., Pedagogie, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1997, p. 12.

²⁶ Mitrofan, I. și N., op. cit., p. 127.

²⁷ Spânu, M., op. cit., p. 14

²⁸ Stănciulescu, E., op. cit., p. 240.

²⁹ Mitrofan, I. și N., op. Cit., p. 72

M. Gilly (1976) a afirmat că școlarii au nevoie de mediul familial „în care să se simtă în siguranță. El simte nevoia unor părinți calmi, înțelegători, afectuoși și manifestă dorința ca aceștia să dovedească interes sporit față de lucrurile care reprezintă importanță pentru el”.

„Pentru a educa un copil, trebuie mai întâi și fără încetare să te educi pe tine” a afirmat Cornelia Dumitriu³⁰, astfel sublinind importanța acestei pregătiri continue a părinților la exercitarea funcțiilor educative asupra copiilor.

Pentru a exercita funcția educativă familia ar trebui să îndeplinească următoarele condiții:

- să poată conștientiza necesitatea acestor acțiuni educaționale;
- să-și vizeze îndeplinirea acestei sarcini;
- să aibă imaginea corectă a ceea ce-și dorește să îndeplinească ;
- să dețină mijloacele și timpul corespunzător pentru atingerea țelurilor

proapse.

În actuala societate contemporană, au apărut numeroase modificări, așa că toate responsabilitățile ce țineau în exercitarea acestor funcții de părinți, au fost preluate de stat. Am putea să afirmăm că a fost produsă restructurarea funcției educative, însă lucrul acesta nu ar trebui interpretat ca scăderea importanței acestei funcții educative pe care o are familia. Permanent, importanța acesteia crește și solicită organizare și integrare rațională în funcția educativă a societății ca ansamblu.

Tope Leon realiza clasificarea familiei după rezultatele obținute în modul de exercitare a funcției educative :

³⁰ Dimitriu, C., op.cit., p. 142

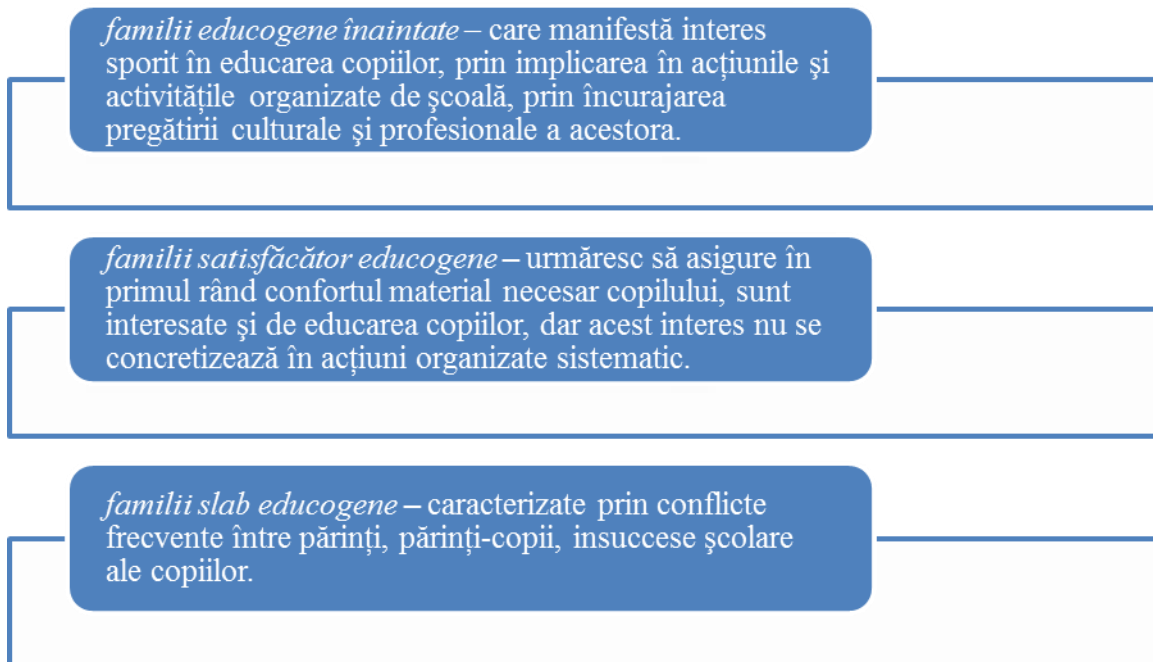

Fig. nr. Clasificarea familiei după rezultatele obținute la exercitarea funcției educative (după Tope Leon)

Modul de exercitare al funcției educative este realizat în mod distinct de la o familie la alta. Sunt luate în calcul o serie de variabile: nivelul pregătirii părinților, nivelul integrării familiei într-o societate, timpul alocat de părinți la educarea copiilor, modalitatea prin care părinții au fost educați la exercitarea acestei funcții.³¹

1.2.1. Funcția economică:

I. Mitrofan, a afirmat că dintre funcțiile unei familii, „funcția economică a fost și va rămâne cea mai importantă”. În interiorul societății tradiționale bunăstarea a constituit primul criteriu în alegerea partenerului, aspect valabil și în actuala societate, precizând aspectul că, acum bunăstarea nu este văzută ca esențială la întemeierea familiei, dar este o necesitate în sensul acesta. Pentru a supraviețui, o familie trebuie să-și asigure minimumul

³¹ Rosetti, I., Fundamentele practicii în asistența socială. Asistența socială a familiei în mediul rural, Ed. Mirton, Timișoara, 2001, p. 93

veniturilor pentru satisfacerea nevoilor fundamentale, aspect ce îi permite orientarea și în sensul îndeplinirii funcțiilor celelalte.

De-a lungul timpului, funcția economică a fost modificată substanțial. În acest fel, în perioada feudalismului și sclavagismului, „familia constituia o unitate economică și socială”³², și în capitalism producția industrială a depășit cadrul familial și producția din sectorul agricol mecanizat reducea puternic rolul economic al familiilor rurale.

În perioada societății tradiționale, *funcția economică* includea următoarele trei dimensiuni: *dimensiunea profesională* (ce viza posibilitatea de transmitere a ocupațiilor între generații), *dimensiunea financiară* (presupune existența în cadrul familiei a unui buget de cheltuieli și venituri) și *dimensiunea productivă* (obținerea de bunuri și produse ce sunt necesare supraviețuirii).

În societatea de astăzi, familiile nu mai reușesc să supraviețuiască doar prin producție proprie, aceasta fiind „dependentă de veniturile câștigate în afara gospodăriei”. (Iluț, P., 1995). Au survenit schimbări și în partea financiară dintr-o familie, adesea familia contemporană întâmpinând situația bugetul de tip dezechilibrat, dependent de factori numeroși: vârsta fiecărui membru a familiei, crize economice, practici alimentare. Toate cheltuielile ce au fost făcute de o familie pentru satisfacerea necesităților esențiale este extrem de importantă „furnizând date despre nivelul de trai al acesteia”³³.

Funcția economică reprezintă principalul indicator pentru echilibrul resimțit într-o familie. Funcția aceasta diferă de la o societate la alta și este concretizată în interese comune influențate de: regim juridic aferent comunităților de bunuri, obligațiile de întreținere legale dintre membrii familiei, solidaritate a acestora în “ajutorul acordat membrilor de familie aflați în nevoie din cauza incapacității de a muncii”³⁴.

³² Filipescu, T., Tratat de dreptul familiei, Ed. Academiei Române, București, 1989, p. 21.

³³ Mănoiu, F., Epureanu, V., Asistența socială în România, Ed. All, București, 2000, p. 47

³⁴ Alexandru, Baccaci, Dreptul familiei, Editura ALL Beck, București, 2001, pag.4

Trebuie să subliniem că exercitarea este condiționată de tipologia familiei, de formele de organizare “a vieții de familie, de relațiile de autoritate, de diviziunea rolurilor în familie, dar și de tradiții, obiceiuri și chiar norme normale.”³⁵

1.2.2. Funcția de solidaritate:

Conferă „unitatea, coeziunea, protecția și încrederea mediului familial”³⁶, fiind presupusă implicarea membrilor dintr-o familie, în condiții de respect, dragoste și sprijin reciproc.

Solidaritatea poate fi modelată și perfecționată pe tot decursul vieții familiale dar, pentru atingere nivelului satisfăcător este necesară contribuția fiecărui membru în sensul acesta.

În cadrul unei familii vorbim despre existența a „trei niveluri de solidaritate”³⁷:

- relație conjugală, ce implică o analiză atentă a motivațiilor concrete ce asigură fundamentul parteneriatului afectiv și erotic; în aceste condiții în care membrii se regăsesc în ideea unei reciproce satisfaceri a necesităților și trebuințelor putem vorbi despre căsătoria durabilă și confortul psihic și fizic al partenerilor.

- relația parentală – are în vedere strategia și maniera educațională aplicată de părinți în raportul cu copiii acestora.

- relația fraternală – semnifică ansamblul tuturor relațiilor de tip interpersonal între copiii aparținând aceleiași familii, cercetările indicând că în toate cazurile frații mai mari pot juca un rol determinant la educarea fraților mai mici; deseori aceștia „reprezintă modele de identificare mai influente decât părinții”³⁸ fiindcă ei gestionează integrarea fraților mai mici în diverse grupuri sociale.

³⁵ Maria, Voinea, Familia și evoluția sa istorică, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pag. 12

³⁶ Mitrofan, I., Ciupercă, C., op.cit., p. 175

³⁷ Ibidem, p. 176

³⁸ Stănculescu, E., op.cit., p. 120

Într-o mai recentă lucrare, Ismbert-Jamate Viviane a evidențiat rolul solidarității dintre frați în reușita socială și școlară. De foarte multe ori a fost constatat faptul că frații mai mari reprezintă suport și modele educațional pentru cei mai mici.

1.3. Valori și atitudini față de familie:

Rolul parental este definit ca reprezentând „un ansamblu de comportamente (de îngrijire, supraveghere, educație) pe care părinții le desfășoară în raport cu copiii lor”³⁹. Conform Codului familiei (art. 10) „părinții sunt datori să se îngrijească de persoana copilului”, aceștia au obligativitate de a crește copilul, îngrijindu-se de dezvoltarea și sănătatea lui fizică, de învățătura, educația, și pregătirea profesională a acestuia.

S-a pus problema dacă această calitate de părinte „este identică cu cea a unei profesii”. Răspunsul este da cu mențiunea că „profesia” aceasta se obține fără a da examene de admitere. Însă mai apoi, părinții dau o serie de examene atât despre societate, dar și cu proprii copii. Întocmai ca în profesiile normale ce implică existența unui serviciu, este nevoia existența vocației, dăruirii, a dragostei față de obiectul activităților prestate, „profesia de părinte fiind la îndemâna oricui”. (Buzea, Constanța 1983).

Părinții reprezintă „principalii arhitecți ai copilului”⁴⁰, în îndeplinirea multiplelor roluri parentale implicați fiind în măsură egală ambii parteneri, fiecare având atribuțiile proprii.

Asumarea responsabilităților, în cazul mamei, este realizată încă înainte de nașterea copilului. În acest fel putem explica relația stabilă și profundă dintre mamă-copil în comparație cu relația dintre tată-copil.

În faza intrauterină, fătul este în dependența completă de organismul mamei. Așadar, în momentul nașterii, după ce a fost secționat cordonului ombilical, „noul născut devine independent biologic, dar foarte dependent social de mamă”⁴¹.

³⁹ Stănciulescu, E., op.cit., p. 238

⁴⁰ Ibidem, p. 25

⁴¹ Ciofu, C., op.cit., p. 7

Încă de acum cincizeci de ani a fost cercetată relația mamă-copil. Așa, în anul 1968 Benson a observat că în S.U.A. numărul total de studii ce defineau relația dintre mamă-copil era de aproape 15 ori mai mare comparativ celor destinate relației dintre tată-copil. Mamele îndeplinesc un rol deosebit de important în însușirea tuturor deprinderilor intelectuale de către copil. În sensul acesta, considerăm variabilele următoare: „QI-ul mamei, atitudinile sale educative, trăsăturile sale de personalitate” (Desmet și Pourtais, 1989). Toate studiile referitoare la coeficientul de inteligență al mamei și a copilului accentuează importanța inteligenței pentru dezvoltarea copilului, iar „limbajul constituie o punte de continuitate între mamă și copil”(E Vrăjmaș, 2002), acesta folosind limbajul practicat de mamă.

Mama reprezintă cea dintâi persoană cu care interacționează un copil, și nu trebuie să neglijăm dacă relația aceasta este „crispată sau relaxată”(P. Osterrieth, 1973). Însă în situația în care copilul este incapabil de a relaționa cu persoanele din jurul lui, mama ar putea fi răspunzătoare de lucrul acesta, din cauza neacordării atenției și afecțiunii copilului la momentul potrivit.

Pentru un copil, decesul mamei este foarte covârșitor. În urma acestui eveniment nedorit, apare la copil sentimentul de insecuritate și „favorizează” anumite deficiențe afective, fizice, dar și la nivel intelectual. Cercetările anterioare au demonstrat că este mult mai eficientă buna dezvoltare a unui copil în momentul când se află sub supravegherea mamei. În anul 1951 Borolby concluziona că „dragostea mamei este la fel de importantă pentru sănătatea copilului cum sunt vitaminele și proteinele pentru sănătatea fizică”⁴²

Borolby identifica următoarele aspecte ce țin de îngrijirea maternă corectă: afecțiunea maternă, atașamentul, îngrijirea copiilor în propriul cămin, relația cu o singură persoană, continuitatea acestei relații.

Un copil necesită atașament și afecțiune, iar lipsa acestui comportament conduce deseori la dezvoltarea conduitelor antisociale a minorilor.

⁴² Miftode, V., Populații vulnerabile și fenomene de auto-marginalizare, Ed. Lumen, Iași, 2002, p. 222

Existența unei relații continue dintre copil și mamă, permite supravegherea și observarea permanentă a modului de dezvoltare la nivel fizic, psihic, intelectual a copilului. Este recomandat ca procesul de educare și de creștere a unui copil să fie realizat în „sânul” unei familii, iar rezultatele procesului respectiv prezintă mai multă eficiență în cazul acesta comparativ situației când atribuțiile educative sunt oferite de instituțiile specializate în sensul acesta.

În momentul când mamele consideră în procesul de educare și îngrijire al propriului copil aspectele mai sus menționate, atunci modul de derulare a acestuia se realizează cu eficiență mult mai mare, rezultatele fiind mai mult decât satisfăcătoare. “Din nefericire, nu puține sunt cazurile în care mamele își neagă feminitatea, resimțind-o ca pe o inferioritate”⁴³.

În procesul de exercitare a rolurilor parentale un rol important este adus și de tată. „Tatăl are rolul de a echilibra relațiile din familie, fiind reprezentantul autorității”⁴⁴. Imaginea tatălui este fixată în conștiința unui copil mai târziu, acesta generând un sentiment de protecție și de securitate atât la mamă dar mai ales la copil.

În perioada anterioară, tații reprezentau autoritatea, având poziția cea mai înaltă în clasamentul puterii. Actualmente, mamei îi revin „detaliile cotidiene” (Stănciulescu, 1997), iar tatăl a devenit „pilonul” în buna educație a copilului.

Odată cu secolul al XIX-lea a fost înregistrat declinul acestei autorități paternale, fiind constituită participarea activă a tatălui în modul de desfășurare a procesului de educație și îngrijire. Implicarea tatălui de fapt, a început încă din timpul perioadei de sarcină a mamei, „el manifestând un interes activ pentru făt și acompanierea mamei pe parcursul procesului de naștere”. (Gauthier, 1987)

Perioada secolului XX descrie apariția unei etape noi în dezvoltarea familiei, ce se caracterizează prin ideea că distincția dintre masculin/feminin nu a mai urmat o axă de autoritate/ afectivitate. Toate cercetările efectuate în acest domeniu, în procesul de educare

⁴³ Oeterrith, P., Copilul și familia, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1973, p. 154

⁴⁴ Rudică, T., Dialogul familial, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1977, p. 10

și creștere a copiilor, au demonstrat o mai mare implicare a mamelor în comparație cu cea a taților.

Kellerhals și Montandou au afirmat în îndeplinirea acestor responsabilități educaționale că actorul principal este mama „singură sau în colaborare cu soțul”. În sfera comunicațională cunoaștem aspectul că acest proces atinge cotele mai mult decât mulțumitoare în cazul mamă-copil, iar comunicarea tată-copil prezintă carența. Prezența mamelor lângă proprii copii are o crucială însemnătate în modul ulterior de dezvoltare a acestuia, dar nu trebuie neglijată contribuția tatălui în sensul acesta.

Deseori lipsa paternă are la origini premise că mama ar trebui să educe copilul. Sub pretextul acesta, tații se sustrag de multe ori de la responsabilitățile acestea, pentru a-și orienta atenția „treburilor serioase”, de fapt în realitate, modul de participare la procesul de educare are o importanță esențială încă de la vârsta cea mai fragedă a copilului.

„Așa cum trebuie să existe doi oameni care trebuie să conceapă un copil, tot astfel trebuie să existe doi care să ajute copilul să se realizeze ca om”.⁴⁵ Așadar, tatăl consideră că perioada potrivită pentru exercitarea datoriilor educaționale este situată cam la 9-10 ani, omițând faptul că, în stadiul acesta personalitatea unui copil deja a fost modelată. Tatăl este perceput în această situație ca un străin în fața copilului, ignorat și detestat în anumite situații. Lipsa paternă poate interveni și în condiții de deces patern sau divorț, decesul fiind resimțită profund de copil. În condițiile acestea mama încearcă suplinirea rolului de tată, de cele mai multe ori adoptând o atitudine supraprotectoare față de copii, această atitudine înscriindu-se în sfera erorilor educaționale. În mod eficient, părinții își îndeplinesc rolurile și atribuțiile în familie în momentul când asigură copiilor necesarul de condiții pentru o dezvoltare armonioasă, în momentul când reușesc să-i cunoască în fiecare etapă de dezvoltare, prin colaborarea frecventă cu școala și prin responsabilizarea copiilor pe măsura propriilor puteri.

⁴⁵ Osterrieth, P., op.cit., p. 189

CAPITOLUL II

ABANDONUL FAMILIAL

2.1. Definirea termenului:

Originea termenului de "abandon" este din limba franceză. Conform dicționarului Robert Etymologique, "abandon" este de fapt un substantiv ce provine din francezul "bon" cu originea gotică, apoi transformându-se în franceza veche în termenul de "abandon" adică "la discreția cuiva", "la bunul plac al unei persoane".

Le Petit Robert a arătat că "abandonul" este de fapt acțiunea de renunțare, părăsirea, de a lăsa pe cineva sau de a lăsa ceva la libera discreție a unor persoane.

În baza dicționarului Quillet Flammarion este afirmat că "abandon" înseamnă încredințare, a oferi pe cineva sau ceva altuia.

Așadar, aceste explicații merg în două diferite direcții: primul sens este cel de încredințare, dăruire, oferire iar un alt sens, cu conotațiile mult mai grave, este de părăsire, neglijare, renunțare. Dicționarul limbii române definește verbul "a abandona" ca semnificând a renunța la un drept sau bun și totodată, în sensul interdependent dar corelat, mai semnifică înțelesul de a părăsi familia sau copiii.

Abandonul familial este acea faptă a unei persoane ce are obligativitatea legală de a întreține o persoană, în schimb o alungă, o părăsește, ori o lipsește de ajutor, aceasta din urmă fiind expusă suferințelor morale sau fizice, ori, cu rea credință, nu asigură o perioadă de două luni, "pensia de întreținere stabilită pe cale judecătorească"⁴⁶.

În limbajul juridic, un copil este declarat abandonat, în condițiile legale, dacă se găsește în grija instituțiilor de ocrotire medicală sau socială, de stat ori private, sau a unor persoane fizice, în urma faptului că în mod vădit, părinții au fost dezinteresați de acea persoană mai mult de jumătate de an. În contextul acesta, dezinteresul, se definește ca

⁴⁶ Iolanda & Nicolae Mitrofan, Familia de la A...la Z, Editura Științifică, București, 1991, p.3

stoparea legăturilor de orice fel dintre părinții biologici și proprii copii, legătura ce ar trebui să dovedească “existența unor raporturi afective normale”.⁴⁷

Astfel, definiția abandonului este situată, într-un registru dublu - cel psihologic și cel social. Deseori este manifestată și cea de a treia implicare, respectiv cea de natură psihiatrică. Sub aspect psihiatric, A. Porot⁴⁸ a descris fenomenele specifice tulburărilor psihice profunde a căror unică pradă este un copil abandonat. Ansamblul diferențelor conceptuale implică o serie de clarificări folositoare ale acestor aspecte și surse ce generează abandonul:

1 - palierul originar psihic, ce este influențat prin formarea acelor situații reale ale abandonului, este cel axat pe afectivitate.

2 – generarea unor stări sau sentimente ce descriu abandonul este determinată de lipsa afectivă sau fizică sau unui părinte sau substitutu parental.

3 - urmările acestei situații/sentimentul abandonului întotdeauna se înscriu pe direcția unor tulburări psihice ale copiilor.

Indiferent de modul de exprimare, abandonul este unul dintre noțiunile cu rezonanța cea mai întunecată.

2.2. Nevoile copilului:

Cerințele comune ale fiecărui copil în modul fundamental nu diferă substanțial de cele ale oamenilor adulți. Aceste cerințe vizează aspectele activităților umane constituite de trebuințele afective, materiale, intelectuale, morale, spirituale și culturale.

Un copil este partea dintr-un întreg din momentul venirii pe lume. Însă, condiția copilăriei este caracterizată prin precaritatea specifică: un copil depinde totalmente de adulți pentru a-și satisface propriile sale nevoi:

⁴⁷ Legea 47/1993 cu privire la declararea judecătorească a abandonului de copii publicat în Monitorul oficial al României la 8 iulie 1993

⁴⁸ A. Porot, Manuel Alphanbetique de psychiatrie, Paris , PUF, 1975

- nevoile fizice cu asigurarea hranei, căldurii, hranei adecvate, odihnei, aerului, protecției contra eventualelor pericole, apă, etc;
- nevoia de a primi atașament și afecțiune, ce include așadar existența persoanei de care să se manifeste atașament, tandrețe, iubire, aprobare;
- respectarea specificului fiecărui copil, mai precis respectarea însușirilor sale individuale, temperament, ritmul de dezvoltare propriu;
- nevoia securității ce implică: o continuitate a îngrijirilor, stabilitatea și predictibilitatea unui mediu și a unei rutine, regulile sau limitele clare și simpliste;
- impulsivitatea potențialului înăscut prin stimularea comportamentului și curiozității de explorator;
- ghidarea și controlul pentru învățarea comportamentelor sociale, o materie consistentă și adecvată;
- deplina independență în luarea propriilor decizii;
- la început responsabilitatea pentru lucrurile simple și mai apoi responsabilitatea pentru cele mai complexe, odată cu maturizarea copilului.

Dar, indiferent de amplitudinea unei asemenea liste, trebuie să avem în vedere următoarele trei aspecte:

Mai întâi, toate nevoile acestea sunt deosebit de importante, prin nerespectarea uneia dintre ele ajungându-se la consecințe nedorite chiar dacă au fost satisfăcute toate celelalte. Spre exemplu, acei copii ce sunt hrăniți corespunzător dar care nu primesc stimulare emoțională sau cognitivă, atât de necesară, vor fi foarte grav afectați în dezvoltarea proprie. Conform lui Spitz, în anul 1951, într-un studiu efectuat pe un grup de copii ce nu au fost îngrijiți de mamă dar ce au beneficiat de excelente condiții fizice de dezvoltare, după un interval de 2 ani de cercetare, a indicat scăderea I. Q.-ului de la 124 până la 45 iar pe alt grup de copii ce au fost crescuți de mame, chiar dacă în condițiile mult mai precare, a indicat o creștere progresivă a I.Q.-ului la 105.

Totodată există o "constelație" anume respectivelor nevoi, specifică oricărui copil. Spre exemplu, anumiți copii necesită stimulare mai multă comparativ cu alții.

În fine, acest set al nevoilor este modificat odată cu creșterea copilului, putând deveni altul în momente diferite din viața copilului.

Indiferent de caz, elementul esențial pentru fiecare om este propria familie cu tot pachetul de lucruri bune și rele de care un copil beneficiază în perioada creșterii sale.

"Dacă s-a spus că în afecțiune sălășluiesc marile succese ale omenirii, iar în lipsa afecțiunii marile ei eșecuri, afirmația s-a referit la faptul că sensibilitatea lumii începe în copilărie, prin familie și se impune apoi ca cel mai fidel geniu al fiecarui om." (Baudelaire).⁴⁹

Conform experienței istorice de până acum s-a arătat că o familie reprezintă acel mediu ideal pentru creșterea și dezvoltarea unui copil. Aceasta oferă suportul uman cu o constantă orientare pentru asigurarea bunăstării unui copil, creându-se nu doar condiții materiale, dar și condiții sociale și psiho-afective atât de necesare pentru dezvoltarea și formarea copilului pentru a lua în piept viața ca adult. Nicio altă "instituție" de natură umană nu s-a demonstrat a fi atât de adecvată pentru a crește și dezvolta un copil.

Imaginea părinților este asociată cu dragostea, afecțiunea, prietenia, securitatea și confortul. Majoritatea părinților își îndeplinesc acest rol de părinte asigurând mediul adecvat dezvoltării propriilor copii, prin procesul de adoptare a modului de viață dar și sub aspect comportamental depinzând de nevoile unui copil, considerate prioritare (la momentul luării deciziilor într-o familie). Dar există și situații anume în care părinții nu au posibilitatea sau nu doresc să-și asume responsabilitatea aceasta.

Conform studiilor lui Bowlby, a fost evidențiată nevoia puternică a copilului pentru a stabili conexiunea profundă de atașament cu persoanele adulte (cu părinți, în lipsa părinților, cu bunici, cu alți vecini, rude) dar și rolul esențial al imaginii pe care copiii și-o fac referitor la persoanele acestea. Neavând o asemenea imagine puternică/normală și carența atașamentului adecvat, este periclitată dezvoltarea copilului iar procesul de evoluție spre viață normală este pusă afectiv sub semnul întrebării.⁵⁰

⁴⁹ Gheorghe Scripcaru, Tandeusz Pirozynski, Petru Boișteanu, Atașamentul și proiecția sa comportamentală, Editura PsihOmnia, Iași, 1998, p.12

⁵⁰ Vasile Miftode, Fundamente ale asistenței Sociale, Editura Eminescu, 1999, p.212

Întrădevăr putem afirma că un copil ce este lipsit de afectivitate maternă va pierde mai mult de 50% șanse de reușită în viață.

Acei copii ce au fost crescuți în lipsa dragostei părintești, așadar ce nu au beneficiat de atașament normal afectiv sunt de cele mai multe ori caracterizați de pasivitate, indiferență, incapacitate de a cunoaște sau explora lumea. Acești copii vor demonstra capacitatea limitată de dezvoltare a relațiilor personale cu alți copii, dar și cu alți adulți, vor încerca să evite relații de tip permanent. Vor ridica numeroase pretenții asupra lor. Vor resimți toată viața tragedia ce ține de absența dragostei, nesimțind vreo animație ca: bucuria, umor, vinovăție, în situațiile când ar trebui să apară acest tip de reacție. Nu au capacitatea de autocritică, având autocontrol comportamental deficitar, etc.

2.2.1. Simptome specifice copiilor cu probleme de atașament :⁵¹

Tabel nr. 2.1

1. Dezvoltarea conștiinței	Nu manifestă anxietatea normală după comportamentul brutal sau agresiv (crud) ; Nu manifestă autovinovăție la încălcarea regulilor sau legilor; Dă vina pe alte persoane.
2. Controlul impulsivității	Manifestarea unui control lacunar, depinzând de alte persoane pentru a-l avea; Manifestă lipsa prevederii (imprudență); Are concentrarea slabă a atenției.
3. Auto-prețuire	Incapacitatea de a obține satisfacții din sarcini îndeplinite corespunzător; Pe sine însuși se consideră neinteresant, nedemn, se consideră a fi inapt la schimbare; Prezintă dificultăți în a se distra, dar și manifestări de auto-rănire.
4. Interacțiune interpersonală	Lipsa încrederii în alte persoane; Solicită afecțiunea, dar lipsește profunzimea relațiilor, are dificultăți în primire și dăruire afectivă; Manifestă dependențe ostile, vrea să domine indiferent de situații;

⁵¹ B. Bradford, O. Chirilă, M. Popescu, N. Neagu, M. Tobias, L. Costache, Instruire și proceduri pentru asistenții maternali. Manual, Holt International Children's Services, România, 1999, pp.63-64

	<p>Are diminuată maturitatea socială ;</p> <p>Manifestă un contact vizual scăzut (evită directa privire a interlocutorului);</p> <p>Manifestă prietenie și atractivitate superficială față de persoanele străine.</p>
5.Sentimentele	<p>Întâmpină probleme în recunoașterea propriilor sentimente, au carențe în exprimarea sentimentelor în sensul adecvat, în special a furiei, tristeții și frustrare;</p> <p>Întâmpină dificultate în recunoașterea sentimentelor altor persoane.</p>
6.Probleme de natură cognitivă	<p>Au probleme referitoare la noțiuni de cauză și efect;</p> <p>Au probleme grave în partea gândirii logice, confundă procesele de gândire;</p> <p>Au deficiențe la gândirea în avans, dar și la gândirea abstractă.</p>
7.Problemele de dezvoltare	<p>Pot avea dificultăți la procesarea auditivă ;</p> <p>Dificultăți în exprimarea verbală.</p>

Din contră, la existența atașamentului puternic, sunt formați oamenii stabili sub aspect psiho-emoțional, ce rezistă la încercările vieții și, în planul social-global, sunt competenți în raportul cu obligațiile status-ului profesional și al poziției sociale pe care o dețin.

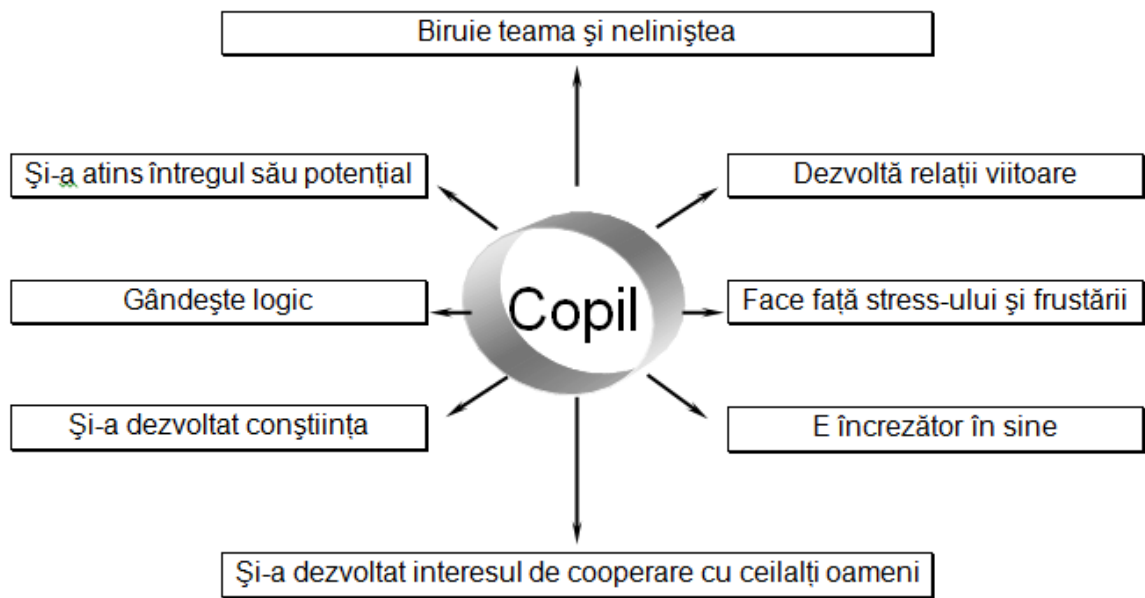

Fig. nr. 2.1 Caracteristici specifice copiilor neabandonati

Concluzionând, o familie are capacitatea maximă de a face un copil nefericit sau fericit, depinzând de incapacitatea sau capacitatea sa de a dărui afecțiunea acestuia.

2.3. Separarea copiilor de părinți:

Nu am putea vorbi despre abandon fără să menționăm separarea. Abandonul, în sine, reprezintă separare. Această separare este de fapt despărțirea copilului, pentru o anumită perioadă sau chiar despărțirea definitivă, de acele persoane de care s-a atașat. Toate separările sau despărțirile frecvente și neașteptate de oamenii adulți cu care s-a obișnuit nu vor trece neobservate de către copii, chiar și dacă acești sunt mai mici de un an. Se vorbește uneori despre această separare ca reprezentând chiar "act chirurgical". Modul de reacție la separarea de persoanele cu care s-a obișnuit nu este imediată întotdeauna.

2.3.1. Etapele separării copiilor de părinți :

După o mai lungă perioadă de bunăstare aparentă, anumiți copii pot avea diverse tulburări, de obicei derulate în trei etape:⁵²

1. *Faza protestului*: imediat după momentul despărțirii un copil va protesta în mod sever, devine extrem de exigent și plângăreț și se agață de orice persoane cu care socializează.

2. *Faza disperării*: aceste plânsete ale copilului treptat se vor transforma în gemetele specifice, copilul își va pierde apetitul, va slăbi și va stagna în propria dezvoltare.

3. *Faza detașării*: copilul nu mai are interes pentru persoanele din jurul lui, devine introvertit, apare rigiditatea expresivă, deseori se îmbolnăvește, se generalizează întârzierea dezvoltării și apare depresia.⁵³

Pentru copii mai mari, despărțirea este mai dureroasă dar și pentru unii adulți (ceși abandonează proprii copii ori îi internează în diverse instituții abilitate). Însă, odată ce un

⁵² Rudică, T., Dialogul familial, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1977, p. 22

⁵³ Oeterrith, P., Copilul și familia, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1973, p. 150

adult poate să înțeleagă atunci când i se precizează ce se întâmplă cu propriul mental și psihic, un copil mic, ce nu deține limbajul ce să-i permită înțelegerea acestui eveniment nefericit, devine complet neajutorat.

Trebuie să facem anumite diferențieri dintre separarea de durată și separarea pe termen lung.

Separarea temporară echivalentă stress-ului, un copil o resimte ca pe o stare de anxietate și insecuritate. Ansamblul circumstanțelor în care separarea a survenit sunt foarte importante. Tulburările comportamentale și emoționale de exemplu sunt mai probabile la desfacerea căsătoriei (divorțul) comparativ situației când copilul este internat alături de mamă într-un spital ori în momentul când chiar mama nu este internată cu respectivul copil, păstrează contactul des în perioada de spitalizare.

Pierderea reală, nu doar simbolică a părinților sau doar a mamei, ce survine în decursul dezvoltării unui copil, reprezintă un sever traumatism psihologic, cu imediate sau tardive implicații în dezvoltarea psihică. De fapt, separarea de părinți pe un interval mai lung survine ori prin deces, ori prin separare faptică, precum se întâmplă la copiii abandonați, ori prin separare continuă de părinți și se va solda cu consecințe similare. În anumite situații, separarea îndelungată de părinți nu este de natură patogenică, dar poate să reprezinte nucleul în jurul căruia în mod latent se organizează elementele patologice.

La divorț, pierderea este una dintre sarcinile cele mai dificile cu care un copil se va confrunta: pierde părintele ce nu mai locuiește, pierde sentimentul de afecțiune sau de securitate din partea unui părinte cu care nu va mai relaționa zilnic, pierde și elemente fizice și emoționale.

Deoarece în fiecare dintre situațiile mai sus prezentate copilul va întâmpina o "pierdere", este deosebit de utilă cunoașterea acestor faze proprii adaptării la pierdere (teoria pierderii⁵⁴) :

- a învăța să te obișnuiești cu situația
- a-ți aduce aminte cu plăcere de...

⁵⁴ Mariana Spânu, Introducere în Asistența Socială a familiei și protecția copilului, Editura Tehnică, Chișinău, 1998, p.116

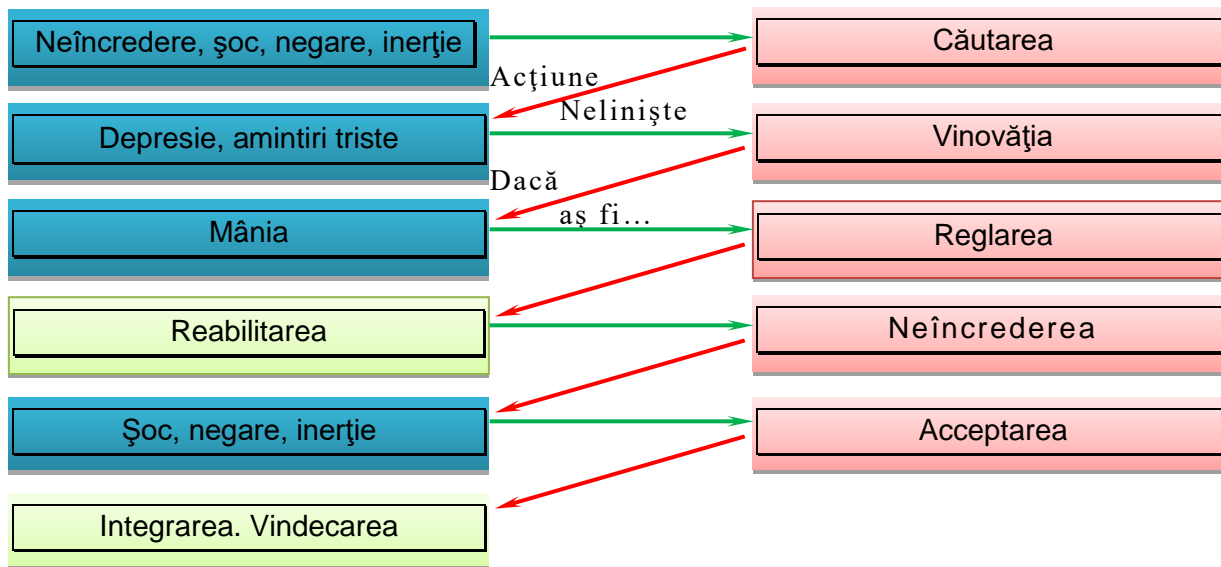

Fig. nr.2.2 Teoria pierderii (cf. Mariana Spânu, 1998)

2.3.2. Forme de separare a copilului de familie :

Abandonul întotdeauna va genera traume profunde cu consecințe deosebit de grave pentru toată viața. Nu este întâmplător faptul că unul din principalii indicatorii ai calității condițiilor de trai ale unui copil este riscul de abandon.

Între copilul ce trăiește în cadrul unei familii și abandonul legal consemnat există anumite forme intermediare ale separării copilului de familie :

- Părăsirea definitivă a copilului fără sau cu declarații formale de abandon în carul maternităților, leagănelor, spitalelor, caselor de copii sau, mult mai grav, pe stradă și în gări.
- În urma încredințării copilului pe interval nedeterminat anumitor rude, instituții, fără existența unei decizii clare la specificul provizoriu sau definitiv al acelei separări.
- Neglijare de natură cronică a copilului, fiind lăsat să stea în stradă, să fugă din sânul familiei, să-și obțină în mod independent cele necesare.

a) Părăsirea definitivă a copilului:

Vorbim de existența acelei situații de abandon ca și stare de fapt, copilul fiind părăsit deoarece părinții nu vor să se autoresponsabilizeze în creșterea lui.⁵⁵

Abandonarea unui copil este forma definitivă și limitată de separare a copilului față de părinți. În cazul acesta copiii sunt abandonați în mod explicit prin voința părinților (părintelui) din considerente ce vizează strict modalitatea în care își înțeleg existența: alcoolismul, prostituția nedeclarată sau declarată, imaturitatea persoanei cu evidente consecințe asupra modului de exercitare a statutului de părinte (respingere, neglijență), dorințe egoiste de a se bucura de confortul vieții refăcute, parazitismul, prejudecățile sociale (ce le fac pe acele mame foarte tinere să-și abandoneze copiii), etc.

b) Încredințarea copilului pe o perioadă nedeterminată unor instituții :

Vorbim aici de acea situație când familia nu ia explicit decizia abandonului definitiv. Este nevoie să fie distinsă în mod clar situația în care astfel de încredințare se face la diverse presiuni generate de condițiile de viață și în care o familie își exprimă în mod clar temporalitatea, păstrând relațiile cu copilul, față de acele situații când o familie este dezinteresată de copil și nu păstrează relațiile afective și personale cu acesta. Situațiile acestea, din experiența ultimei perioade din țara noastră, conduc deseori la abandon. Este o situație generatoare de traumă și destul de incertă, ce după perioade lungi devine un abandon de tip quasiabandon (semi-abandon).

Datorită aspectului că în majoritatea cazurilor, nu există cauze de forță majoră ce să oprească părinții în păstrarea legăturii (sporadice chiar) cu propriul copil plasat în instituții abilitate (exemplu: părintele aflat în închisoare, handicapul fizic, boli psihice) comportamentul negativ parental nu se poate explica decât prin personalitatea proprie.

Caracterul comun al părinților ce-și abandonează proprii copii este, pe lângă o mizerie socio-culturală frecventă, o instabilitate marcantă și imaturitate puternică.

⁵⁵ Șoitu, L., Hăvârneanu, C., Agresivitatea în școală, Ed. Institutului european, Iași, 2001, p. 39

c) Neglijarea cronică copilului:

Neglijarea implică formele neadecvate de tratament prin care este omisă asigurarea necesităților de natură biologică, emoțională și educațională ale copiilor, astfel periclitanđ dezvoltarea acestora pe partea cognitiv-socială, emoțională și fizică.

O definiție a neglijării face referire la situațiile când persoanele responsabile cu îngrijirea copiilor, fie în mod intenționat, fie prin neglijarea involuntară, permite unui copil să experimenteze suferințele ce ar putea fi evitate și nu pot să confere condițiile fundamentale pentru corecta dezvoltare a capacităților itelectuale, fizice, emoționale.⁵⁶

Fig. nr. 2.3 Tipuri de carențe și neglijări

⁵⁶ Cucoș, C., Educația. Dimensiuni culturale și interculturale, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 197

Toate această tipologie de neglijări sunt prezente în comportamentul părinților ce-și abandonează proprii copii, dar și în comportamentul celor care, chiar nu-și abandonează proprii copii efectiv, îi trimit pe străzi sau sunt total dezinteresați de aceștia.

2.4. Efectele abandonului asupra copilului:

Nu putem menționa efectele abandonului fără să specificăm efectele instituționalizării asupra unui copil, deoarece fenomenul acesta din urma constituia răspunsul preferat în cazul situației de abandon în perioada regimului socialist. Așadar copilul abandonat era unul și același cu cel instituționalizat, chiar dacă legislația presupunea și posibilitățile conexe (adopția, plasamentul, încredințarea) ce puteau cu mult diminua urmările negative ale procesului de abandon asupra copilului.

Într-o familie, acceptarea psihologică a copilului și relațiile normale cu propria mamă, determină un cadru propriu al dezvoltării psihice și biologice a copilului. Destrămarea sau chiar deteriorarea relației în condiții specifice desertismului familial, situația de abandon simulat sau real, conduce la stare de frustrare cu severe consecințe în dezvoltarea unui copil.

Întotdeauna separarea mamei de copil va conduce la frustrarea copilului în satisfacerea cerințelor primare cu alimentația, tandrețea, comunicarea, într-o ambianță psihologică de acceptare normală a copilului, conducând la dezechilibru psihic și biologic, denumit de G. Gueux "*sindromul carenței materne*". De fapt aceasta reprezintă una din motivele crizei de adaptabilitate a copilului în urma internării în centre, ce se manifestă prin anorexia specifică (negativismul alimentar) și refuz de comunicare (închiderea în sine, apatia). Se amplifică vulnerabilitatea copilului în condiția deplasării dintr-o instituție în alta dar și în urma schimbării de personal și este manifestată prin distrofia copilului, nervozitatea, sensibilitatea la îmbolnăviri.

Pentru un copil abandonat cu vârsta între 0 - 3 ani s-a observat: sărăcia repertoriului de natură motrică, cognitivă și socio-afectivă, motricitatea deficitară, mersul întârziat, limbajul sărac, dificultățile de înțelegere, stările afective negative preponderent cu

manifestările proprii stridente, deprinderile automatizate de la regulile de igienă, efectuate cu întârziere.

Pentru un copil preșcolar (3 - 6 ani) în urma internării din sânul familiei în centre de plasament va genera fondul unei alte "crize de adaptare" ce se manifestă prin tulburări respiratorii, tulburări digestive, hiporexie anorexie sau bulimie. Ca și în categoria anterioară există retardul specific dezvoltării afective, motrice dar și la nivel intelectual.⁵⁷

La circa 5 - 6 ani este conturată raportarea la familia de proveniență (atitudine față de proprii părinți) ce reprezintă o altă cauză proprie retardului și a progreselor lente de dezvoltare. În urma vizitei părinților în cadrul instituțiilor de plasament poate să constituie stimulentele necesare pentru învățare, asigurând dispoziția de joacă și comunicare cu ceilalți.

De la vârsta aceasta este sesizată starea deprimării afective și este structurat "sentimentul de a fi al nimănui".⁵⁸

Minorul care ajunge la vârsta școlară mică (6 - 11 ani) va simți iar "criza de adaptare" prin transfer în instituție destinată școlarii cu manifestări precum: închidere în sine, neîncredere în propria persoană, reticențe în procesul comunicațional, dezinteres pentru învățat, apatie, pe acest fond școlarizarea devenind un moment deosebit de stresant.

2.5. Personalitatea copilului abandonat:

Copilul are o permanentă frică devenind vigilent la semnele ce pot reprezenta pericole. Resimte tristețea datorită pierderii dar și furia că nu ești lângă el. Câteodată simte disperarea, durerea, atunci când abandonul este total. Depinzând de temperamentul acestuia, copilul va exprima teama abandonului în mod diferit: o parte se agață de proprii părinți sau de alte persoane adulte ce se ocupă de îngrijirea lor, de bone sau bunici, devenind hiperprotectori și geloși, deseori apărând rivalitatea dacă sunt frați mai mulți. Alți copii par mai „neafecți”, precum nu ar avea nevoie de alte persoane, dar reprezintă tot o metodă de apărare: evitarea, detașarea. Copiii deprind că unica soluție să nu mai resimtă

⁵⁷ Miftode, V., *Tratat de asistență socială*, Ed. Axis, Iași, 2003, p. 279

⁵⁸ Cosmovici, A., Iacob, L., *Psihologie școlară*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 111

acea durere a abandonului ar fi să devină nepăsători deoarece ei știu că nu mai pot să conteze pe adulții care i-au abandonat.⁵⁹

Odată cu conștientizarea venirii în instituții apar traume la acești copii, precum a reieșit din răspunsurile primite după aplicarea unui test, la completarea frazelor: "am fost adus aici pentru că mi-au murit părinții... pentru că părinții mei sunt despărțiți... pentru că mama nu ne poate ține pe toți... pentru că nu am pe nimeni..."

Prin intermediul acestor probe de natură proiectivă: test «Desenul familiei», test «Completarea frazelor», test «Povestirea după imagine», dar și al convorbirilor, s-a observat că principala preocupare pentru familia de proveniență este frustrantă dominantă, una din principalele cauze ce generează dezechilibrul bio-psihic la copii, cu severe consecințe asupra integrării și adaptării sociale. Predominanta acestei preocupări pentru familia de proveniență este exprimată prin atitudinile tensionate, suferință, revendicările proprii precum reiese din textele de mai jos:

"... vreau să plec acasă... vreau ca mama să vină mai des pe la mine... tata este iar la închisoare... dacă mama nu ar fi murit, nu aș fi fost așa de singur... ce rău este că nu ai părinți... mama a plecat și nu s-a mai întors... frații mei stau acasă, pe mine mă ține aici."

Aplicarea testului «Desenul familiei» a permis o liberă exprimare a atitudinii copiilor față de familia prin imagini, linii, culori. O serie de desene au exprimat ambiențe armonioase din familiile imaginare (exprimându-se aspirația la confort, la realizarea prin viața de familie). Alți copii s-au autoprezentat în afara familiilor, fiind dovedite astfel atitudini ostile, refuz de sentimente.

Trebuie să precizăm aspectul următor: chiar dacă prin acțiunile judecătorești cel ce a comis fapte de abandon își va relua obligațiile, aceasta nu înseamnă că, în mod automat, și efectele celorlalte precum sunt psiho-traumele, sunt înlăturate total și definitiv. Odată ce este abandonat, în mintea copilului se va instala teama unui nou abandon.

⁵⁹ Neamțu, G., *Tratat de asistență socială*, Ed. Polirom, Iași, 2003, p. 692

Adultul ce a trecut prin abandon în perioada copilăriei va resimți întotdeauna nesiguranță în relațiile întemeiate, va considera că este în pericol, va prefera partenerii emoțional instabili, dependenți.

Copilul se naște cu nevoia fundamentală de siguranță în relația cu mama și tatăl lui. Să trăiască și să simtă prezența lor fizică și emoțională. Părinții ar trebui să-i ofere fundamentul de siguranță ce să-l facă să simtă și să știe că poate să conteze oricând pe ei, că este sprijinit și protejat, să simtă alinarea alături de proprii părinți când are un disconfort sau când resimte frică, furie sau tristețe.

Când un copil se simte în deplină siguranță, atunci el poate să evolueze, se va dezvolta corespunzător, va fi atent la propriile nevoile, va empatiza și trăiește cu compasiune pentru propria persoană dar și pentru ceilalți.⁶⁰

⁶⁰ Davitz, J., R., Ball, S., Psihologia procesului educațional, Ed. Didactică și pedagogică, 1978, p. 257

CAPITOLUL III

ASISTENȚA SOCIALĂ A COPILULUI

3.1. Sistemul de protecție:

Conform art. 54 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, protecția specială se definește ca fiind ”ansamblul de măsuri, prestații și servicii ce sunt stabilite pentru îngrijirea și dezvoltarea unui copil, definitiv și temporar lipsit de ocrotirea propriilor părinți sau a celui ce, în scopul protejării propriilor interese, nu poate să fie lăsat în grija acestora”.

Conform definiției legale, acordată protecției speciale, aceasta presupune anumite sublinieri particulare:

- Inițial, conținutul acestei protecții este format din toate măsurile, prestațiile și serviciile ce sunt subsumate dezvoltarea și îngrijirea unui copil. Ansamblul de măsuri ce face referire la art. 54 din Lege, sunt acele prestabilite prin intermediul planului individualizat de protecție. Așadar prestațiile sunt acele activități pe care persoanele juridice sau fizice sunt obligate să le îndeplinească pentru a duce la îndeplinirea măsurilor protective prestabilite. Serviciile cu protecția specială sunt reglementate de articolul 119 din legea precizată, respectiv: serviciile de tip rezidențial, serviciile de zi, serviciile de tip familial.
- Totodată, în domeniul protecției speciale a copilului, îndeplinită prin cumulul de măsuri, prestații și servicii precizate, finalitatea este de îngrijire și dezvoltare a copilului.
- În cel de-al treilea rând, măsurile menționate, (prestații și servicii) au scopul de a ajuta la îngrijirea și dezvoltarea copiilor lipsiți, definitiv sau temporar, de ocrotirea propriilor părinți. Împrejurarea aceasta indică un caracter subsidiar al procesului de

protecție specială a copilului. Așadar, ca regulă generală, copilul, beneficiază de ocrotire prin părinții săi, dar în subsidiar prin tutele, prin adopție sau prin protecția specială.

- În cel de-al patrulea rând, de protecție specială pot beneficia și copiii ce nu pot fi lăsați în grija părinților în scopul protejării intereselor personale.

Materia aceasta este reglementată legal în baza Legii nr. 272 din 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată cu modificările și completările ulterioare, dar și prin intermediul legislației secundare, din aceasta reținem: “Hotărârea Guvernului nr. 502/2017 privind organizarea și funcționarea Comisiei pentru protecția copilului”, “H.G. nr. 1434/2004 privind atribuțiile și Regulamentul - cadru de organizare și funcționare a Direcției generale de asistență socială și protecția copilului”.⁶¹

Conform Convenției cu privire la drepturile copilului a fost instituit principiul pe baza căruia o familie reprezintă locul natural al copilului de dezvoltare și de educație. În condițiile acestea, în momentul când un copil este privat de propriul său mediu parental definitiv sau pe o anumită perioadă, articolul 20 al Convenției instituie statului la protejarea copilului în mod special. “Responsabilitatea de a asigura copilului aflat în dificultate protecție și asistență în exercitarea drepturilor sale, revine în primul rând părinților și colectivității locale din care acesta face parte.”⁶²

3.2. Măsurile de protecție specială:

Cadrul legal al ocrotirii minorului, prin respectarea, dar și promovarea cu garantarea drepturilor copilului, este reglementat, de Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Legea-cadru 272 / 2004 reprezintă un adevărat “cod al protecției copilului” ce asigură drepturile nu doar din cadrul unei familii, dar și referitor la totalitatea drepturilor și libertăților civile ce fac referire la sănătate și bunăstare a copilului,

⁶¹ I. Imbrescu, op.cit., p. 442.

⁶² Milena Tomescu, „Rolul autorităților în garantarea dreptului copilului față de care s-au luat măsuri speciale de ocrotire la relații de familie în jurisprudența CEDO”, Revista Română de Drept Public nr. 1/2011, pp. 84-85.

educație, activitățile culturale și recreative, protecție specială a copiilor lipsiți de ocrotire parentală, a celor refugiați și protecția copiilor în eventualitatea unor cazuri de conflicte armate, asigurarea protecției copilului ce a comis o faptă penală și ce nu poate să răspundă penal, a copilului exploatat, etc. Bineînțeles, această lege cadru este completată cu toate dispozițiile incluse în legile speciale (spre exemplu Noul Cod Civil, Codul muncii, etc.).

3.2.1. Durata măsurilor de protecție specială a copilului:

Copilul ce este privat de protecția propriilor părinți, beneficiază de protecție specială reglementată de Legea 272/2004 până în momentul dobândirii capacității depline de exercițiu. Așadar, copiii vor beneficia de protecție specială ori până în momentul împlinirii vârstei de 18 ani, ori până când se încheie căsătoria de către o femeie minoră, aceasta dobândind capacitatea deplină de exercițiu, ca și consecință a căsătoriei. Dar, pentru copilul ce a împlinit 16 ani, ansamblul măsurilor de protecție specială sunt stabilite doar cu consimțământul lui. La refuzul acestuia, măsurile de protecție sunt stabilite doar de către instanțele judecătorești ce vor putea “trece peste refuzul copilului de a-și exprima consimțământul față de măsura propusă, în situații temeinic justificate”.⁶³

Totodată, tânărul ce dobândește capacitate de exercițiu și a beneficiat de măsuri de protecție, dar ce nu își “continuă studiile și nu are posibilitatea revenirii în propria familie, fiind confruntat cu riscul excluderii sociale, beneficiază, la cerere, pe o perioadă de până la 2 ani, de protecția specială, în scopul facilitării integrării sale socio-profesionale” (art. 55, alin. 3). “În cazul în care se face dovada că tânărului i s-a oferit un loc de muncă și/sau o locuință, iar acesta le-a refuzat ori le-a pierdut din motive imputabile lui, în mod succesiv, nu i se mai aplică prevederile legale referitoare la integrarea socio-profesională a acestuia.”⁶⁴

⁶³ Alin-Gheorghe Gavrilăscu, „Unele aspecte privind protecția specială a minorului”, Analele Universității Constantin Brâncuși, nr. 1/2009, p.25.

⁶⁴ Ion P. Filipescu, Andrei I. Filipescu, „Adopția. Protecția și promovarea drepturilor copilului”, Editura Universul Juridic, București, 2005, p.286.

3.2.2. Tipuri de servicii acordate copilului și familiei:

Articolul 119 reglementează serviciile cu protecția specială organizată pentru prevenirea separării copilului de părinți, dar și pentru îndeplinirea protecției speciale a unui copil lipsit definitiv sau temporar de ocrotirea părinților săi. Aceste servicii sunt:

a) Servicii de zi:

Prin intermediul serviciilor de zi este asigurată posibilitatea de menținere, refacere și dezvoltare a capacităților copilului dar și a părinților, “pentru depășirea situațiilor care ar putea determina separarea copilului de familia sa”⁶⁵. În categoria aceasta includem: centrele de zi, serviciile destinate consilierii și sprijinului pentru părinți, centrele ce oferă asistență și sprijin la readaptare, servicii de monitoring, sprijin și asistență pentru femeile gravide ce sunt predispuse la abandonul copilului.

Beneficiari de aceste servicii și obligații sunt:

- copii și părinți pentru care sunt acordate prestațiile și serviciile cu prevenirea separării acestora;
- copii ce au beneficiat de măsuri speciale de protecție și care au fost reintegrați apoi în cadrul familiei;
- copii ce beneficiază de măsuri speciale de protecție;
- părinți ai copiilor ce beneficiază de măsură de protecție cu regim special;
- copii ce nu sunt însoțiți de părinții lor sau de alți reprezentanți legali ce solicită forme de protecție în condiții ale “reglementărilor legale privind statutul și regimul refugiaților”⁶⁶.

Toate aceste atribuții ale serviciilor de zi dar și a celor din componența lor presupun asigurarea programului educațional propice nevoilor, vârstei, capacității de dezvoltare și particularități ale copiilor, asigurare a unor activități de socializare și recreative, consiliere psihologică, orientarea profesională și școlară, sprijin și consiliere pentru părinți, dezvoltarea programelor proprii în prevenția comportamentelor de tip abuziv, violent,

⁶⁵ Emese Florian, „Protecția drepturilor copilului”, Ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2007, p.131.

⁶⁶ Ion P. Filipescu, Andrei I. Filipescu, „Tratat de dreptul familiei”, Ediția a VIII-a, Editura Universul Juridic, București, 2006, p.709.

“asigurarea de programe de abilitare și reabilitare, contribuția la depistarea precoce a situațiilor de risc care pot determina separarea copilului de părinți, precum și contribuția la realizarea obiectivelor incluse în planul de servicii sau, după caz, în planul individualizat de protecție.”⁶⁷

b) Servicii de tip familial:

Aceste servicii sunt asigurate la domiciliul persoanelor fizice sau familii, “creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii măsurii plasamentului, în condițiile legii.” De aceste servicii conform prevederilor legale beneficiază, categoriile următoare de copii:

- pentru care va fi instituită tutela, în condiții legale;
- pentru care a fost instituită încredințarea spre adopție;
- copii separați de părinți, pentru a stabili măsura plasamentului;
- pentru care s-a dispus plasamentul în regim de urgență;
- tineri cu vârsta de 18 ani împliniți ce “beneficiază, în condițiile legii, de protecție specială”.⁶⁸

În acest scop, personalul specializat trebuie să asigure: formare, informare și susținere în mod adecvat a familiei de natură substitutivă pentru asigurarea îngrijirii copilului, evaluări periodice a necesităților copilului și revizuri atente asupra planului de protecție individualizat conform cu acestea, prioritatea pentru interesul superior al copilului în decizii luate de familiile substitutive ce pot afecta copilul, implicare a specialiștilor de către familiile substitutive la nevoile copilului, respectarea tuturor drepturilor și demnității copilului de familia substitutivă, protecția contra eventualelor abuzuri, exploatare și neglijențe, etc.

c) Servicii de tip rezidențial:

Este forma temporară de protecție pentru acei copii ce se află în dificultate. Aici încadrăm centrele de plasament, centre de primire în regim de urgență și centre maternale. Pe baza acestor servicii este asigurată respectarea tuturor măsurilor de protecție, creștere și

⁶⁷ www.mmuncii.ro/ protecție specială.

⁶⁸ I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, „Tratat de dreptul familiei”, op. cit., p.713.

îngrijire a copiilor separați de părinții săi în urma stabilirii măsurii de plasament. “Serviciile de tip rezidențial care aparțin autorităților administrației publice se organizează numai în structura Direcției generale de asistență socială și protecția copilului, în regim de componente funcționale ale acestora, fără personalitate juridică. De asemenea, aceste servicii se organizează pe model familial și pot avea caracter specializat în funcție de nevoile copiilor plasați”.⁶⁹

Beneficiază de aceste servicii:

- copii ce au fost separați, definitiv sau temporar de părinți după stabilirea măsurii de protecție specială - plasament;
- copii înscriși la plasament în regim de urgență;
- tinerii mai mari de 18 ani ce se află sub protecția specială;
- cupluri părinți-reprezentanți legali - copii, la constatarea riscului de abandon ce nu sunt imputabile părinților sau reprezentanților legali;
- “copiii neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal, care solicită o formă de protecție în condițiile reglementărilor legale privind statutul și regimul refugiaților”⁷⁰.

Dintre atribuțiile personalului specializat menționez: cazarea, hrana, cazarmament, echipament și condiții igienice și sanitare pentru protecția specială a copiilor, dar și a tinerilor dar și a mamelor ce beneficiază de protecție socială, asistență medicală, dezvoltarea relațiilor cu comunitatea, monitorizarea modalităților concrete cu aplicarea acestor măsuri de protecție specială, “integrarea și evoluția beneficiarilor în cadrul serviciului și formulează propuneri vizând completarea sau modificarea planului individualizat de protecție sau îmbunătățirea calității îngrijirii acordate; asigură posibilități de petrecere a timpului liber.”⁷¹

În țara noastră, forma aceasta de protecție se dezvoltă în următoarele două moduri: prin protecția clasică rezidențială (în cadrul instituțiilor) și protecția rezidențială de tipul

⁶⁹ Ștefan Cojocaru, Daniela Cojocaru, „Managementul de caz în protecția copilului. Evaluarea serviciilor și practicilor din România”, Editura Collegium Polirom, Iași, 2008, p.67.

⁷⁰ I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, „Tratat de dreptul familiei”, op. cit., pp.710-711.

⁷¹ Marius Marinac, “Drepturile copilului în România”, Editura Paralela 45, Pitești, 2007, pp.30-31.

familial (unitățile mici regăsite într-o comunitate). Diminuarea semnificativă a numărului de copii ce se află în serviciile rezidențiale atât de tip public dar și privat, a fost urmarea punerii în aplicare a politicilor dezinstituționalizante a copiilor, ori prin procesul de reintegrare a acestora în familii naturale sau extinse, fie prin “înlocuirea măsurii de protecție de tip rezidențial cu una de tip familial, fiind promovată ideea că dezvoltarea armonioasă din toate punctele de vedere (fizic, psihic, intelectual) a unui copil, ca și posibilitatea integrării lui în societate sunt cel mai bine realizate în cadrul unei familii”⁷².

3.2.3. Situațiile în care pot fi instituite măsurile de protecție specială:

Conform articolului 60 din Legea nr. 272/2004, ce face referire la “protecția și promovarea drepturilor copilului”, de aceste măsuri de protecție beneficiază copiii aflați în situațiile următoare:

Copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela.

Cazurile enumerate în art. 60, lit. a) sunt identice cu situațiile în care, în temeiul art. 44 poate fi instituită tutela. De fapt, aceasta este rațiunea pentru care, în finalul enumerării de la lit. a) se pune condiția de a nu se fi instituit tutela.

Copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora.

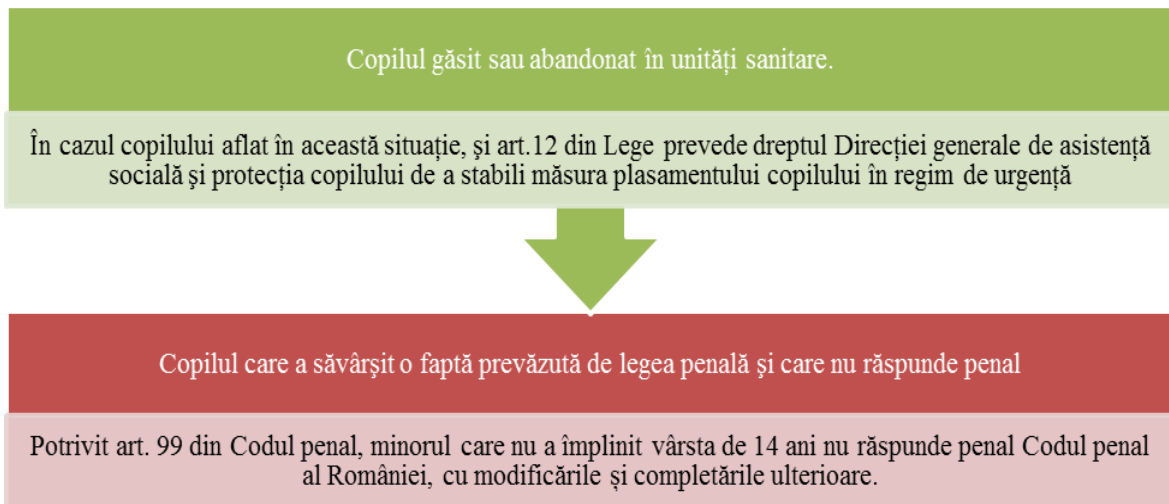
Spre exemplu, se înscrie în această ipoteză situația în care părinții suferă de boli psihice și handicap mintal.

Copilul abuzat sau neglijat.

Prin abuz asupra copilului, conform art. 94, alin. 1 din Legea 272... se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care sunt periclitate viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului

⁷² Ș. Cojocaru, D. Cojocaru, op. cit., p.67.

Tot în articolul 99 este prevăzut că “minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ, iar minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal, potrivit legii.”⁷³

Conform Legii 272/2004 se face referire în mod exclusiv la acel minor ce nu a împlinit încă vârsta de 14 ani, fiindcă doar el nu are cum să răspundă penal, indiferent de discernământ. În același timp, articolul 115 din Codul penal menționează măsuri educative ce pot fi luate față de minorii ce au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, respectiv: “mustrarea, libertatea sub supraveghere, libertatea sub supraveghere severă, internarea într-un centru de reeducare și internarea într-un institut medical-educativ.”⁷⁴

3.2.4. Stabilirea și aplicarea măsurilor de protecție specială:

Ansamblul de măsuri ce instituie protecția specială a copiilor este stabilit și aplicat pe baza unui plan individualizat de protecție sau pe baza planului de servicii. Referitor la *planul de servicii*, conform articolului 4, lit. f) din Lege, “*documentul prin care se realizează planificarea acordării serviciilor și a prestațiilor, pe baza evaluării psihosociale*

⁷³ Alin-Gheorghe Gavrilesu, „Unele considerații în legătură cu exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești în cazul stabilirii măsurii de protecție specială a plasamentului de către Comisia pentru Protecția Copilului”, Revista „Dreptul”, nr.2/februarie 2011, p.76.

⁷⁴ Teodor Bodoașcă, Teodora Drăghici, „Dreptul familiei. Rudenia”, partea a II-a, Editura “Dimitrie Cantemir”, Târgu-Mureș, 2004, p.284-286.

a copilului și a familiei, în vederea prevenirii separării copilului de familia sa". Astfel, acest plan vizează prestații și servicii nu și măsurile de aplicare a măsurilor de protecție specială, scopul vizat fiind de prevenire a separării copiilor de famili. În cazul când după ce au fost acordate serviciile și prestațiile s-a constatat că nu este posibilă păstrarea copiilor alături de părinții lor, acel plan de servicii ar putea avea finalitatea de transmitere "Direcției generale de asistență socială și protecția copilului" a solicitării de instituire a măsurii cu protecția specială.

Planul serviciilor este întocmit și aplicat de "Serviciul public de asistență socială" la nivel de municipii și orașe, dar și de persoane cu atribuții ce implică asistență socială din propriul aparat al consiliilor comunale locale din cadrul unității administrativ-teritoriale unde copilul se află, respectiv, în cazul municipiului București, de către Direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la fiecare sector în parte; acest plan este aprobat de către primar; totodată, "Serviciul public de asistență socială va lua toate măsurile necesare pentru depistarea precoce a situațiilor de risc care pot determina separarea copilului de părinții săi, precum și pentru prevenirea comportamentelor abuzive ale părinților și a violenței în familie."⁷⁵

În sistemul instituționalizat de protecție a copilului, *Planul individualizat de protecție* este elementul remarcant cu regim esențial și obligatoriu pentru a fi asigurată intervenția corectă în situația de separare a copilului de familie. Este asigurată îmbunătățirea problemelor pe care copilul le poate avea, dar și pune în evidență munca depusă cu părinții "pentru ca ei să-și crească potențialul de îngrijire a copilului și acesta să se întoarcă în familia sa naturală"⁷⁶. Astfel, "*planul individualizat de protecție este documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și a măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a copilului și a familiei sale, în vederea integrării copilului care a fost separat de familia sa într-un mediu familial stabil permanent, în cel mai scurt timp posibil.*"

⁷⁵ E. Florian, op. cit., pp.133-134.

⁷⁶ www.inm-lex.ro/fisiere/, Iolanda Agafitei, "Protecția minorilor victime ale violenței în familie", Revista Themis nr.1/2010, p.36.

Prin urmare, acest plan de protecție individualizat vizează copilul ce deja a fost separat de părinți și își propune în mod imperios reintegrarea acelui copil în familia naturală, iar în imposibilitatea acestui fapt se pun în aplicare măsuri de plasament în familia extinsă. Planul este întocmit și revizuit conforme normelor metodologice “elaborate și aprobate de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție”.⁷⁷

Întocmirea acestui plan individualizat apare:

- după etapa de înregistrare a cererii “pentru instituirea unei măsuri de protecție specială, ca urmare a solicitării directe a familiei sau reprezentantului legal al copilului sau a referirii din partea Serviciului Public de Asistență Socială, respectiv a persoanelor cu atribuții de asistență socială din cadrul aparatului de specialitate al primăriilor comunelor din unitatea administrativ-teritorială în care locuiește familia cu copilul ori din partea altor servicii din cadrul D.G.A.S.P.C.-ului care instrumentează cazul”;
- “după ce directorul D.G.A.S.P.C. a dispus plasamentul în regim de urgență”⁷⁸.

La instituirea măsurii de protecție specială, D.G.A.S.P.C. va dispune procesul de desemnare a managerului de caz din cadrul acesteia ce întocmește proiectul acestui plan individualizat, cu sprijinul echipei pluridisciplinare.

“Planul individualizat de protecție poate avea ca finalitate: reintegrarea copilului în familie, integrarea copilului în familia extinsă dacă reintegrarea în familia sa nu este posibilă, plasamentul în familia substitutivă, integrarea socioprofesională a tinerilor cu vârsta de 18 ani sau adopția”⁷⁹.

Serviciile, prestațiile și intervențiile din acest plan sunt adresate atât copilului, dar și familiei ori reprezentanților legali ai copilului.

Planul de protecție individualizat poate să prevadă plasamentul copilului în serviciul rezidențial, doar atunci când tutela nu a putut fi instituită sau “nu a putut fi dispus

⁷⁷ I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, „Tratat de dreptul familiei”, op. cit., p.685.

⁷⁸ Mihai Secula, Beatrice Dascălu, „Dreptul familiei”, Fundația-Editura “Scrisul Românesc”, Craiova, 2010, p.149.

⁷⁹ T. Bodoașcă, T. Drăghici, op. cit., p.283.

plasamentul la familia extinsă, la un asistent maternal sau la o altă persoană sau familie, în condițiile legii privind protecția și promovarea drepturilor copilului.”⁸⁰

3.3. Plasamentul:

În baza articolului 62, alin. 1) din Legea nr. 272/2004 plasamentul copilului este acea măsură cu caracter de protecție specială, de tip temporar, ce poate să fie aplicat, în condiții legale, astfel:

- a) unei persoane sau familii;
- b) unui asistent maternal;
- c) unui “serviciu de tip rezidențial licențiat în condițiile Legii nr. 272/ 2004, respectiv un centru de plasament sau un centru de primire a copilului în regim de urgență.”⁸¹

Conform “Declarației asupra principiilor sociale și juridice aplicabile protecției și bunăstării copilului”, reglementarea plasamentului familial al copiilor se face legal prin art.10. Chiar dacă prin natura sa este temporar, acesta poate să continue până la împlinirea vârstei de 18 ani dar nu poate să excludă posibilitatea revenirii copilului, înaintea fazei de adult, la proprii săi părinți fie naturali sau adoptivi (cf. art.11).

În concordanță cu “Convenția Europeană a Drepturilor Omului, statele au obligația negativă de a se abține de la orice ingerință în viața privată și de familie a unei persoane, dacă această ingerință nu este conformă cu Convenția, dar statele au obligația pozitivă de a garanta dreptul la respectarea vieții private și de familie chiar și în sfera relațiilor private”⁸².

În acest fel, măsurile plasamentului trebuie justificate de principiul interesului superior al copilului pentru a nu reprezenta ingerințe în privarea dreptului la viață liberă și de familie. Statul român ar trebui să depună suficiente eforturi în asigurarea garanțiilor

⁸⁰ M. Secula, B. Dascălu, op. cit., pp.149-150.

⁸¹ A. Gh. Gavrilesco, „Unele considerații în legătură cu exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești în cazul stabilirii măsurii de protecție specială a plasamentului de către Comisia pentru Protecția Copilului”, op.cit., p.77.

⁸² www.inm-lex.ro/fisiere/, Iolanda Agafiței, ”Protecția minorilor victime ale violenței în familie”, Revista Themis nr.1/2010, p.37.

necesare pentru a reintegra copilul în familie. Totodată, nu ar trebui substituiți părinții de la exercitarea obligațiilor și drepturilor paternale. Din acest motiv, “este necesar ca părinții să păstreze legături personale cu copilul lor față de care s-a dispus măsura plasamentului”⁸³.

În baza Legii nr. 272/2004, orice persoană sau familie ce a primit în plasament copilul “trebuie să aibă domiciliul în România și să fie evaluată de către Direcția generală de asistență socială și protecția copilului în ceea ce privește garanțiile morale și condițiile materiale pe care le poate oferi”⁸⁴. De fiecare dată, realizarea plasamentului copilului se face în cadrul familiei extinse (incluzând aici copilul, părinți și rude), cu obligatoria consultare a părinților și membrilor familiei lărgite.

Pentru copilul cu vârsta mai mică de doi ani, plasamentul poate să fie dispus doar familiei extinse sau substitutive sau la asistent maternal profesionist, plasamentul într-un serviciu rezidențial fiind interzis în această situație. “Prin excepție se poate dispune plasamentul într-un serviciu rezidențial al copilului care nu a împlinit 2 ani în situația în care acesta prezintă handicapuri grave, cu dependență de îngrijiri în servicii de tip rezidențial specializate (intră în categoria serviciilor de tip rezidențial centrele de plasament, centre de primire a copilului în regim de urgență, precum și centrele maternale).”⁸⁵

“Asistentul maternal este persoana fizică atestată care asigură creșterea, îngrijirea și educarea copilului primit în plasament, în baza unui contract individual de muncă, prin activitatea pe care o desfășoară la domiciliul său”⁸⁶.

În vederea stabilirii măsurii de plasament se urmărește, cf. art. 64, alin. 3) din “Legea nr. 272/2004, privind protecția și promovarea drepturilor copilului”:

- cu prioritate, plasarea copilului, la familia substitutivă sau la familia extinsă sau, deoarece familia este mediul biologic, natural, moral și psihologic corespunzător pentru buna dezvoltare a unui minor;
- menținerea împreună a fraților;

⁸³ A. Drăghici, op. cit., p.83.

⁸⁴ N. Grădinaru, I. Cebuc, S. Olaru, op. cit., p.155.

⁸⁵ I. Imbrescu, op. cit., p.449-450.

⁸⁶ M. Pescaru, „Asistența și protecția socială a familiei și copilului”, op. cit., 2011, p.173.

- “facilitarea exercitării de către părinți a dreptului de a vizita copilul și de a menține legătura cu acesta”⁸⁷.

O situație distinctă este cea în care copilul ce săvârșește o faptă penală și care nu va răspunde penal. “În cazul său, dacă se optează pentru această modalitate de protecție, plasamentul se poate dispune numai în familia extinsă sau în familia substitutivă ori într-un serviciu rezidențial specializat.”⁸⁸

3.4. Plasamentul în regim de urgență:

Plasamentul în regim de urgență reprezintă “o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, care se stabilește în situația copilului abuzat sau neglijat, precum și în situația copilului găsit sau a celui abandonat în unități sanitare”. Urgența plasamentului este dată de cazurile în care copilul se află. “Desigur, toate cele patru situații reprezintă un pericol grav și iminent pentru copilul aflat în cauză, motiv pentru care se impune o măsură și o procedură rapidă din partea autorităților.”⁸⁹

Prin noțiunea “abuzului” asupra unui copil înțelegem acțiunea voluntară a unei persoane anume ce este responsabilă de acesta, prin care periclitează viața, sănătatea psihică sau fizică, dezvoltarea la nivel fizic, mental, spiritual, moral sau social, integritatea corporală a copilului.

Prin “neglijarea” unui copil înțelegem “omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură subordonată acestei responsabilități, fapt care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului”⁹⁰.

Neglijarea și abuzul sunt destul de apropiate datorită factorului agravant de amenințare la persoană și personalitate. Totodată, sunt deosebite împrejurări prin ideea că

⁸⁷ S. Cristea, op. cit., p.84.

⁸⁸ E. Florian, op. cit., pp.136-137.

⁸⁹ T. Bodoașcă, T. Drăghici, op. cit., p.290.

⁹⁰ S. Cristea, op. cit., p.85.

săvârșirea abuzului se face doar prin conduite comise voluntare, iar neglijarea implică conduite omisive, voluntare sau involuntare. În acest context, subiectul activ al unui abuz poate fi dat de orice persoană ce se află într-o relație de responsabilitate, de autoritate sau încredere față de copil, iar neglijarea se poate reproșa în mod exclusiv persoanei responsabile cu creșterea, îngrijirea sau educarea copilului, irelevantă fiind calitatea în care este deținută responsabilitatea, părinte, tutore, etc

Legiuitorii definesc *“copilul părăsit în unități sanitare ca fiind copilul abandonat a cărui identitate nu se cunoaște, în privința căruia, alături de măsurile de protecție specială, trebuie făcute demersuri în vederea stabilirii identității sale.”*⁹¹

Acea persoană sau familie ce primește în plasament un copil în regim de urgență este necesar să aibă domiciliu în România și să fie supusă unei evaluări de reprezentanții Direcției generale de asistență socială și protecția copilului” în ceea ce privește condițiile materiale și garanțiile morale necesare pentru a primi copilul în regim de urgență în plasament. Acest plasament poate să fie după caz, făcut, la o familie sau o persoană, la un asistent maternal sau la serviciul de tip rezidențial.

3.5. Cauze și consecințe ale instituționalizării:

Astăzi, societatea accentuează mai mult prosperitatea și evoluția unei persoane ca principal actor economic, nu neapărat și actor social. Există așadar reale rupturi în rândul păturilor sociale, aceste diferențe devenind mai puternice, iar multe familii cu situații nefavorabile ajung în imposibilitatea de a scăpa de dificultăți, generații la rând. Remarcăm o întreagă cultură proprie sărăciei, tipare vicioase, dificil de depășit pentru membrii din familiile contemporane. În contextul acesta ne referim la familii ce depind de ajutoare sociale și comunitare, ce au trăit toată viața în sărăcie construindu-și o realitate falsă pentru normal, învățând aspecte comportamentale eronate. Toată această goană pentru stabilitatea economică a condus la actuala schimbare a mentalității indivizilor despre structura

⁹¹ E. Florian, op. cit., pp.141-142.

familială. Gradual aceasta a înregistrat modificări, de la modelul familiei nucleare, formate din soț, soție și copii la stadiul monoparental. Actualmente este în creștere numărul familiilor dezorganizate datorită tuturor problemelor ce țin de latura economică, alcoolism, lipsa de timp pentru familie, migrațiile pentru găsirea unui loc bun de muncă, disfuncțiile în împărțirea și asumarea anumitor roluri familiale.

Enciclopedia Copilăriei și Adolescenței definea instituționalizarea ca fiind „plasarea copiilor cu dezabilități fizice sau emoționale într-o unitate cu caracter terapeutic situate în afara domiciliului familiei” (Ainsworth⁹², 1981, p. 35) Din punctul sociologic de vedere instituționalizarea reprezintă „dezvoltarea unor comportamente așteptate, modelate, predictibile și acceptate social în cadrul unui sistem social” (Balan Carmen, 2001, p. 147). Prin instituționalizare acțiunile unui individ ar trebui să corespundă cu cele din cadrul instituției, totodată scopul fiecărui individ ar trebui asimilat cu cel al instituției. Odată cu procesul de instituționalizare rolurile și statuturile devin clare și acestea ar trebui „jucate” și respectate corepunzător. „Dezvoltarea prin instituționalizare a unui sistem riguros de norme, reguli ce circumscriu statuturi și roluri acceptate conduce la un set comportamental care lasă puțin loc deviației individuale”.

După anul 2000, în țara noastră au apărut reale progrese în sectorul protecției copilului, în sistemul asistenței sociale au fost înregistrate mai multe demersuri pozitive, fiind oferit un real sprijin pentru soluționarea acestor probleme sociale. Numărul de angajați a crescut fiind obținute structuri instituționale noi, locale și centrale, dezvoltându-se serviciile pentru copii și familii aflate în dificultate dar și pentru a preveni aceste neajunsuri.

“Ca și cauze ale instituționalizării înainte de 1990, ca factori de risc care favorizau plasamentul în instituții de îngrijire, întâlnim”⁹³:

- Dificultățile financiare: pe baza doctrinei socialiste, adultul era obligat să muncească iar veniturile erau destul de mici, o familie neputând fi susținută și nici să se

⁹² Vărășmaș, E. A., Consilierea și educația părinților, Ed. Aramis, București, 2002, p. 65.

⁹³ Neamțu, C., Devianța școlară – fenomen socio-pedagogic. Modalități de diminuare (Teză doctorat), Univ. A.I.Cuza, Iași, 2001, p. 178

dezvolte în condiții normale, mai ales dacă aveau mai mulți copii. De aceea numeroase familii ce aveau doar un singur salariu se descurcau foarte greu, iar copiii instituționalizați proveneau în general din aceste familii. “Nevoile unei familii puteau fi acoperite adecvat doar prin două salarii. Familiile cu un singur salariu sau cu mulți copii întâmpinau greutăți”. (cf. Burke, 1995, p. 17).

- “Locuințele supraaglomerate, familiile numeroase sau cele care trebuiau să împartă o locuință constituiau un alt factor de risc”. (cf. Struk, 1990, p. 38).
- În cazul incapacității de muncă a unuia din părinți, se periclita situația financiară a întregii familii.
- Gravele probleme de sănătate ce în principal se datorau poluării mediului înconjurător, au dus la creșterea numărului de copii cu malformații, cu boli, cu anomalii sau alte probleme de sănătate.
- Copiii și bătrânii erau afectați și de alimentația precară.
La aceste aspecte mai adăugăm:
 - Prin interzicerea avorturilor, se promova creșterea natalității fără acordarea beneficiilor necesare condițiilor de trai corespunzătoare, calitatea vieții era în scădere continuă prin diminuarea resurselor alimentare, materiale, cu energia electrică și calorică necesară traiului decent) și prin impunerea în mod forțat a legilor și reglementărilor noi.
 - Îngrădirea accesului la informație, sărăcie, abandonul, lipsa educației sexuale, instituționalizarea copiilor, toate aceste aspecte nu erau mediatizate. La nivelul mass mediei se promova industria și economia, iar datorită necunoștinței clare a problemelor de natură socială populația era într-o beznă totală de cunoaștere.
 - A fost diminuată importanța sistemelor educaționale și sociale, materiile școlare fiind axate către științe exacte în detrimentul celor cu probil uman, preschimbarea sistemului educațional (țelul vizat la facultăți și licee nu era cel de perfecționare pe plan teoretic, ci unul al prosperității economice, unitățile școlare fiind în strânsă colaborare cu

industriile fiind realizat stagiul de practică în cadrul acestora, cu scopul de a crește efectivele forței de muncă), aspect ce a condus la lipsa de specialiști din nivelele sociale.⁹⁴

Actualmente, pe lângă anumite cauze mai sus enunțate, sunt înregistrate probleme noi, marea majoritate ce provin datorită dezechilibrelor ce au apărut în plan economic respectiv: diminuarea disponibilului de locuințe, a influenței adevăratelor valori familiale, creșterea liberului acces la țigări, droguri, alcool, promiscuitatea sexuală și prostituția, “creșterea ratei criminalității juvenile”.

În publicațiile de specialitate și din experiențele în domeniul social s-a dedus că practic în momentul abandonului, cel al separării unui copil de propria mamă ori de persoana substitutivă maternă, dar și în tot intervalul de instituționalizare, putem vedea, în mod diferențiat efectele acestei instituționalizări, un cumul de grave consecințe, indezirabile efecte, ce pe viitor vor afecta pregnant dezvoltarea unui copil.⁹⁵

Odată cu internarea copilului în centre de plasament, atât în acel moment dar și pe perioada de instituționalizare, în cadrul literaturii de specialitate s-au evidențiat o serie de efecte negative, ce apar în mod concomitent sau unilateral pe tot traseul dezvoltării generale a copiilor instituționalizați, astfel:

- *Deprivare maternă sau sindrom de separare*: mai profund resimțit de copil mai ales în perioada când este instituționalizat, dar poate să se prelungească și în perioada cât este în centre de instituționalizare, mai precis din timpul copilăriei timpurii de la zero la trei ani. O serie de autori precum R.A. Spitz și J. Bowlby, în cercetările lor, evidențiau faptul că datorită acestei deprivări materne și separare, “copiii instituționalizați prezentau sindrom de nedezvoltare, de apatie”, numit, cf. lui Spitz R.A. „depresie analitică” (ce se datorează lipsei suportului). Copiii aceștia, conform aceluiaș autor, “aflați la o vârstă când ar fi trebuie să se ridice și să meargă, în fapt ei stăteau nemișcați și cu ochii inexpressivi, prezentând adesea comportamente autostimulative și auto-erotice”. Totodată, conform lui Bowlby (1952) se adevereau aspectele observate anterior de Spitz, indicând faptul că toate

⁹⁴ Zamfir, E., Zamfir, C., Țigani între ignorare și îngrijorare, Ed. Alternative, București, 1993, p.43

⁹⁵ Ungureanu, D., Educația integrată și școala inclusivă, Ed. De Vest, Timișoara, 2000, p. 99

efectele deprivării materne erau irecuperabile practic, mai ales cele din prima copilărie, iar cele dintâi urmări ale separării de părinți erau cele ce țineau de întârziere sau stagnare în dezvoltare.

- *Sindromul de hospitalism (instituționalizarea)*: reprezintă întârzierea în procesul de dezvoltare psihologică, fizică și socială a acestor copii abandonați și apoi instituționalizați și devine mai acut odată cu instalarea și dezvoltarea acestui sindrom, în ideea că, în urma neglijării, a scăderii semnificative a numărului de contacte dintre copii și adulți și a activităților cu îngrijirea și educarea deficitară, acești copii nu erau tratați ca și persoane cu autonomie, cu necesități, trebuințe, așteptări, visuri, interese proprii sau cu o istorie personală. După o primă etapă, un copil instituționalizat va plânge mult, devine nervos și agitat, exprimându-și dorința de a stabili relații cu cei din jurul său, iar dacă acest lucru nu se concretizează va renunța la toate eforturile de a socializa cu celelealte persoane, devenind introvertit.⁹⁶

În etapa a doua, datorită neconsolării copilului se ajunge la disperarea acestuia. Comportamentul acestui copil este caracterizat de dezorganizare, cu numeroase crize de plâns, lipsa poftei de mâncare, nesomn, îmbolnăvirea, renunță la jocuri, pierde interesul pentru relațiile cu ceilalți.

În etapa a treia, copilul se detașează de relațiile din jurul lui. Însă, acei copii cu o capacitate bună de adaptare sau ce au beneficiat de sprijin de la cei ce au preluat procesul îngrijirii, vor începe un nou proces de dezvoltare, cu toate că vor lua evoluția de la nivel mai scăzut comparativ celui de la instituționalizare. Jocurile, limbajul, interesele, din nou încep să se aplifice. Referitor la metodele de relaționare, cei ce au fost abandonați pot stabili mult mai ușor relațiile cu cei din jur, dar întâmpină dificultăți mari în perioada adolescenței și la maturitate la atașarea stabilă de altă persoană.⁹⁷

- *Carențele de stimulare, îngrijire, educare și socializare a copilului*. Comparativ cu copiii ce provin din familii, în situația instituționalizării copiilor (în special în copilăria timpurie, dar poate să continue și în perioadele următoare ale copilăriei), a unui număr

⁹⁶ Miftode, V., *Tratat de asistență socială*, Ed. Axis, Iași, 2003, p. 279

⁹⁷ Stoltz, G., *Eșec școlar, risc de eșec social*, Ed. Victoria, București, 2000, p. 123

insuficient de angajați în sensul acesta, a lipsei de implicare și neglijarea acestuia în raportul cu copiii, se reduce semnificativ contactul dintre persoanele adulte și copii, conducând la instalarea unei prăpastii, bariere între nivelul așteptărilor și dezideratul îngrijirii și socializării copiilor și nivelul răspunsului primit de la personalul angajat în acest sens. Lucrul acesta inevitabil duce la alimentație insuficientă și la calitatea îndoielnică a igienei personale, cu indezirabile consecințe în planul medical, bio-somatic și fizic, la neputința de însușire, formare și dezvoltare a anumitor deprinderi și a abilităților cu autoigiena, autoservirea, de cunoaștere a micro-universului etc, cu negativ impact asupra dezvoltării ulterioare cognitive și psiho-intelectuale.⁹⁸

- *Sindromul de dezorganizare structural* în literatura de specialitate este descris că apare după deprivarea maternă și reliefat prin ideea deficiențelor cronice afective provocate copilului. În acord cu opinia specialiștilor, efectele sunt îndeosebi vizibile la nivel de conduită alimentară, tulburări de somn, reacții deficitare imunologice, boli psihice cronice, dar și la nivel de întârziere în dezvoltarea de natură psihică. Pe acest fond al nedevelopării psihice, va apare incapacitatea de stabilire a relațiilor cu cei din jur, rezistența la solicitări sau încercarea de apropiere indiferent de metodă, incapacitatea de comunicare, apatie, atonie, contactul vizual deficitar.

Conform lui M. Roth, “la copiii de peste un an se constată, de asemenea, tulburări în aproape toate sectoarele dezvoltării psihice, cum ar fi, retard parțial sau global în dezvoltarea psiho-motorie, apatie sau, dimpotrivă, instabilitate psihomotrică, tulburări masive ale organizării spațio-temporare și ale schemei corporale, retardul sau absența conștiinței de sine, inclusiv a identității sexuale”. Aceeași autoare, a dedus că specifică acestui sindrom este tulburarea sau lipsa unor “legăturilor dintre diferitele sectoare ale personalității”. (Roth, 1992, p. 92).

Conform altor specialiști (Appell și David), factorii de risc principali referitor la viața copilului din centrele de plasament sunt:

⁹⁸ Rosetti, I., Fundamentele practicii în asistența socială. Asistența socială în mediul rural, Ed. Mirton. Timișoara, 2001, p. 116

- *schimbări multiple de mediu de viață și îngrijire* - determină la acești copii angoase crescute, frica de necunoscut și de persoane străine așadar a pierderilor repetate de persoanele de care în trecut se atașaseră;
- *îngrijirile depersonalizate* - copiii sunt brusc luați și duși la baie, “pentru hrănire, schimbarea lenjeriei, la plimbare, fără a fi preveniți, fără a li se explica ce se întâmplă, fără a li se vorbi și chiar fără a fi priviți și a se ține seama de anumite reacții ale lor”
- *imposibilitatea de a crea o relație afectivă privilegiată* – tratare impersonală a copilului și lacuna unor oferte pentru stabilirea relațiilor umane stabile și normale dar și răspunsul specific afectiv determină incapacitatea copilului de a simți o continuitate a existenței și personalității sale, astfel contribuind la persistența imaginii fragmentate a lumii ce-l înconjoară, la neputința de a se situa în spațiu și timp și la incapacitatea de a găsi un loc în universul social înconjurător;

Alte efecte ale instituționalizării sunt: “*hipostimularea dezvoltării psihomotorii, absența deschiderii către lumea exterioară și monotonia cadrului de viață și sărăcia relațiilor sociale*” (David, Appell, 1973, p. 30).

Conform unui studiu realizat de UNICEF, după perceperea personalului din centre de plasament de către copiii instituționalizați s-a observat că 8% s-au declarat atașați, 25% indiferenți, 67% resping orice relație cu personalul de îngrijire. Referitor la modalitatea în care copiii pot percepe atitudinea personalului angajat, conform aceluiași studiu, s-a constatat un procent de 19% din copiii consideră că adulții sunt înțelegători, afectuoși chiar, 34% îi văd pe adulți destul de indiferenți, 50% dintre copii considerându-se respinși de cadrele angajate.

CAPITOLUL IV

REINTEGRAREA ÎN FAMILIE A COPILULUI

4.1 Cadru legislativ:

Reintegrarea reprezintă "reunificarea familiei după o perioadă de separare a copilului de familia sa, perioada în care s-a luat o măsură de protecție față de copilul aflat în dificultate (Holt România, 2002:35)

Conform Convenției ONU din 1989 referitoare la drepturile fundamentale ale copilului ce a fost adoptată în cadrul Adunării Generale a O.N.U. și apoi ratificată de țara noastră prin "Legea nr. 18/1990 pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului"⁹⁹ este definit termenul de *copil* ca reprezentând orice ființă umană cu vârsta mai mică de 18 ani, excepție făcând cazurile când legea de aplicare pentru copil stabilește limita de majorat sub vârsta menționată.

Considerând prevederile acestea, și "Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului"¹⁰⁰, în articolul 4 lit. a) se stabilește că, "prin *copil* se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu". Deducem ușor că noțiunea aceasta include două condiții de natură cumulativă: persoana să ajungă la vârsta de 18 ani, persoana să fie incapabilă deplin în faptele proprii, ori femeia să nu fie căsătorită (atunci când femeia se căsătorește, va dobândi deplina capacitate de exercițiu, nedevenind majoră). Dar, dacă femeia s-a căsătorit înaintea vârstei de 18 ani, chiar dacă a îndeplinit prima condiție și nu îndeplinește a doua condiție, fiindcă a dobândit "capacitate deplină de exercițiu și prin urmare nu mai este copil în înțelesul acestei legi și nu va putea beneficia de măsurile reglementate de Legea nr. 272/2004."¹⁰¹

⁹⁹ Republicată în Monitorul Oficial al României nr. 314 din 13 iunie 2001.

¹⁰⁰ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 557 din 23 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁰¹ Maria Pescaru, "Asistența și protecția socială a familiei și copilului", Editura Tiparg, Pitești, 2011, p.168.

Totodată, Legea mai asigură definirea și altor termeni, precum ar fi:

- a) Familia- părinți și copii ai acestora;
- b) Familia extinsă- părinți, copii și rude ale acestora inclusiv până la gradul IV;
- c) Familia substitutivă- persoane, altele decât acele ce fac parte din familia extinsă, ce, în condiții legale, asigură buna creștere și îngrijire a copiilor.

“De dispozițiile Legii nr. 272/2004, privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare beneficiază”:

- copii cetățeni români ce se află pe teritoriul României;
- copii cetățeni români ce se află peste hotare;
- copii ce nu au cetățenie și ce se află pe teritoriul României;
- copii ce solicită sau ce beneficiază deja de forme de protecție în condiții legale conform statutului și sistemului de refugiați din România;
- copii cetățeni străini ce se află pe “teritoriul României, în situații de urgență constatate, în condițiile Legii nr. 272/2004, de către autoritățile publice române competente.”¹⁰²

Copiii au dreptul la asistență și protecție, sunt ajutați în deplina realizare și exercitare a drepturilor, în condiții legale, beneficiind de un regim special. Pentru protecția acestor copii este prevăzut că “exploatarea minorilor, folosirea lor în activități ce le-ar putea dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în pericol viața ori dezvoltarea normală sunt interzise.”¹⁰³ Dar, înainte de toate, deplina răspundere pentru asigurarea creșterii și asigurarea dezvoltării unui copil revine părinților, ce au obligativitatea de a-și exercita propriile drepturi și de a-și îndeplini toate obligațiile față de proprii copii, cu prioritate ținând seama de interesele superioare ale acestora.

În mod subsidiar, această responsabilitate revine colectivităților locale de care aparține copilul dar și familia sa. Obligația autorităților administrației locale publice este de a oferi sprijin părinților, în funcție de caz, altor reprezentanți legali ai copilului în scopul de

¹⁰² Ion Imbrescu, “Tratat de dreptul familiei. Familia. Protecția copilului. Elemente de stare civilă”, Editura Lumina Lex, București, 2006, pp.441-442.

¹⁰³ Constituția României publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

a realiza obligațiile ce le revin în ceea ce privește copilul, în scopul acesta, dezvoltând și asigurând, serviciile diversificate, de calitate și accesibile, proprii nevoilor copilului. Statul intervine în mod complementar, prin asigurarea protecției copilului și totodată prin garantarea respectării drepturilor sale prin activitățile specifice realizate de instituțiile abilitate.

În temeiul articolului 6 din Legea 272/2004, ce face referire la protecția și promovarea drepturilor copilului, principiile protecției speciale sunt:

- a) “respectarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului; legiuitorul precizează că acest principiu guvernează inclusiv drepturile și obligațiile ce revin părinților copilului, altor reprezentanți legali ai săi, precum și oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal; acesta are caracter prioritar în respectarea și garantarea întregului ansamblu al drepturilor copilului”¹⁰⁴; principiul acesta prevalează în totalitatea demersurilor și deciziilor ce fac referire la copii, “întreprinse de autoritățile publice și de organismele private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești”¹⁰⁵;
- b) “egalitatea șanselor și nediscriminarea”;
- c) “primordialitatea responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului”;
- d) “descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, intervenția multisectorială și parteneriatul dintre instituțiile publice și organismele private autorizate”;
- e) “asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil”;
- f) “respectarea demnității copilului”;
- g) “ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate”;

¹⁰⁴ Simona Cristea, „Buletinul Casației. Jurisprudență. Doctrină. Comunicări.”, Revista Oficială a Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 4/2009, p.82.

¹⁰⁵ Decizia nr. 41 din 8 ianuarie 2009 a Curții de Apel București, secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, “Minor. Reintegrare în familie. Interesul superior al copilului”, Pandectele Române. Repertoriu de doctrină, jurisprudență și legislație, nr. 9/ septembrie 2009, p.237.

- h) “asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție”;
- i) “celeritate în luarea oricăror decizii cu privire la copil”;
- j) “asigurarea protecției împotriva abuzului și exploatării copilului”;
- k) “interpretarea fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în corelație cu ansamblul reglementărilor din această materie”.¹⁰⁶

Aceste măsuri de protecție specială au caracterul temporar, dar împrejurările ce au fundamentat stabilirea lor în mod prioritar ar trebui verificate în regim trimestrial sau de fiecare dată când apare câte o situație ce presupune acest lucru, de către Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în sensul acesta fiind întocmite rapoartele referitoare la modul de dezvoltare fizică, mentală, spirituală și morală sau socială a unui copil și modalitatea prin care este îngrijit acesta. În cazul când este constat că împrejurările acestea au fost modificate, D.G.A.S.P.C. are obligativitatea imediată de a sesiza Comisia pentru protecția copilului, ori, Instanțele de judecată în scopul de a modifica sau de a înceta măsura. Totodată, dreptul la sesizare îl deține și părinții sau alți reprezentanți legali ai copilului, dar și copilul.

Măsurile de protecție specială sunt stabilite și aplicate pe baza planului individualizat de protecție. Pentru a stabili obiectivele acestuia este acordată prioritate la reintegrarea copilului în familie, concomitent cu atenta consultare a părinților dar și a altor membri din familia extinsă.

La constatarea, pe baza raportului trimestrial de monitorizare a necesității de modificare sau, de încetare a măsurii, Direcția generală de asistență socială și protecția copilului are obligația să sesizeze imediat Comisia pentru protecția copilului ori, după caz, Instanța judecătorească. Propunerile de încetare a acestei măsuri de protecție și de reintegrare în familie în mod obligatoriu este însoțită de documentele din care să se deducă

¹⁰⁶ Gheorghe Beleiu, „Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil”, Ediția a XI-a revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2007, p.366.

participarea părinților la toate ședințele de consiliere, așa încât procesul de reintegrare să fie realizat corespunzător.

În momentul încetării acestor măsuri de protecție specială prin reintegrare a copilului în familie, serviciile publice de asistență socială, dar și persoanele ce au atribuții de asistență socială din grupul de specialitate al primarului, concomitent cu Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în sectoarele municipiului București, de la domiciliu ori, de la reședința părinților, vor urmări modul de evoluție a dezvoltării copilului, dar și modalitatea prin care părinții își respectă și îndeplinesc drepturile și obligațiile. În scopul acesta sunt întocmite rapoarte lunare pe o perioadă de minim șase luni.

4.2. Dificultăți întâmpinate în procesul de reintegrare în familiei a copilului:

Definirea comportamentului unui individ implică totalitatea reacțiilor adaptative – obiective observabile, pe care le îndeplinește în urma stimulilor din ambianță ce de asemenea sunt observabili.¹⁰⁷

Legate strâns de problemele afective, de timpuriu pot să apară și tulburările comportamentale. Tulburările acestea comportamentale presupun o tendință mare a individului de încălcare a legilor și a drepturilor celorlalți, manifestând acțiuni agresive. În rândul tulburărilor comportamentale individul va acționa neașteptat ca persoană neadaptată. Formate din deficitul de intelect, memorie sau atenție, toate aceste tulburări comportamentale în mod final vor afecta relația individului, dar nu și nivelul de afectare al persoanelor dizarmonice.¹⁰⁸

În cazul copiilor instituționalizați, aceștia au capacitatea de a se angaja în relațiile de dependență cu diverse alte persoane ce să-i îndrume către adaptarea pe plan social. Datorită efectelor sale secundare, instituționalizarea va conduce la amplificarea unor sentimente de

¹⁰⁷ Cristea, S., Dicționar de pedagogie, Ed. Litera Internațional, București, 2000, p. 68

¹⁰⁸ Popescu, V., Succesul și insuccesul școlar, din Revista de Pedagogie, Nr. 11, 1991, p. 29

insecuritate și a lipsei de valoare, simțite de copii, totodată “antrenând în același timp scăderea respectului de sine” (Lebovici, S., Dumitrana, M., 1998)

O altă necesitate fundamentală socială este *nevoia de afiliere*, ce se exprimă prin continua preocupare în stabilirea și menținerea relațiilor pozitive afective cu diverse alte persoane, dar și dorința de a se face acceptat și plăcut.

Toate cercetările ce au fost efectuate au evidențiat existența la acești copii a tendinței puternice de a se afilia. Însă, există o covârșitoare diferență între resursele acestor nevoi de afiliere ale copiilor abandonati față de cei crescuți în cadrul familiei. La cei din urmă, tendințele de afiliere sunt manifestate prin stabilirea contactelor de prietenie și preocupările referitoare la diferite activități sociale, în urma experienței anterioare. În același timp, pentru copilul instituționalizat, nevoia de afiliere provine din frica de a fi respins, ce apare datorită experiențelor eșuate ale interacțiunilor interpersonale.

“Concluziile par a stipula faptul că *deprivarea socială* determinată de instituționalizare determină creșterea nevoii de afiliere împreună cu scăderea sentimentului propriei valori” (Wootton, B., Dumitrana, M., 1998, p. 36).

Importante studii au relevat ideea că toată evoluția unui copil, atât din punct de vedere fizic dar și psihic, din cadrul unei instituții de ocrotire este dependentă profund de toate distorsiunile ce sunt introduse de condiția aceasta esențială a vieții proprii, cea de a fi lipsit de afectivitate din partea adulților, de a fi privat de oportunitatea de a-și împlini cerințele fundamentale ale vieții sale psiho-sociale, trebuințe de dependență, nevoi de afiliere.

Feuerstein și Arieli (1987) au prezentat aceste probleme ale instituțiilor de ocrotire fiind:

- problemele copiilor: expunerea permanentă, controlul excesiv, relațiile insuficiente cu adulți importanți, depărtarea de medii naturale sociale precum comunitatea și familia;
- problemele adulților, ale personalului ce se ocupă cu îngrijirea: permanenta prezența a sarcinilor ce sunt extrem de dificile și multe dar și la expunerea proprie, opiniei și prezenței celorlalți colegi.

Supracontrolul reprezintă o altă caracteristică negativă a vieții instituționale. În general insuficient, personalul tinde să împartă timpul acestor copii și să le structureze la comun activitățile. De regulă, structurarea este manifestată în planificare, orare stricte, control riguros. Organizarea aceasta determină aproape automat “lipsa relațiilor cu adulții semnificativi”.

Aceste instituții prezintă oarece riscuri pentru copii deoarece funcționează la distanță față de valorile unei familii normale. Din punctul acesta de vedere, unii autori au considerat că până și cea mai rea familie ar fi mai bună comparativ celei din instituție.

4.2.1. Probleme esențiale ale copilului instituționalizat:

Toate instituțiile și serviciile sociale ce au legătură cu acești copii instituționalizați apar ca un produs al dezvoltării unui stat, cu adânci rădăcini în istorie. Au existat mărturii precum că, încă din timpurile cele mai vechi, oamenii, la nivel colectiv sau individual, manifestau grijă față de ceilalți persoane, încercând să le ajute pe cele incapabile în satisfacerea minimului de cerințe de viață.

Instituționalizarea a apărut ca modalitatea excluderii dintr-o societate, concomitent cu instituționalizarea copiilor rupându-se orice legătură cu mediul extern, dar în special cu familia.

În 2010 Paula Constantin, Cosmin Câmpean, și Elena Mihalache publicau un raport de evaluare a nevoilor de suport pentru copii/tinerii protejați în cadrul unităților rezidențiale din jud. Iași și Alba. Conform cercetărilor efectuate s-a ajuns la concluziile următoare (Câmpean Cosmin, p. 51):

- “din punct de vedere material viața instituțională (din centrele de plasament) s-a îmbunătățit considerabil”
- “este necesară profesionalizarea și dezvoltarea continuă a personalului, de asemenea este necesară și o schimbare a atitudinii acestuia, beneficiarii așteptând de la ei mai multă încredere, răbdare, înțelegere și dragoste”

- “acces mai ridicat pentru copiii/tinerii și personal la formare și instruire permanentă”
- “după opina personalului cu rol educativ, doar 10% - 30% dintre tinerii care părăsesc sistemul de protecție ajung să se adapteze în mod real la viața socială;”
- “alegerea traseului educațional al copiilor/tinerilor depinde mai mult de părerea personalului, decât de aspirațiile acestora, întrucât nu există personal specializat la nivelul centrelor care să descopere și să valorizeze talentul și potențialul copilului/tânărului;”
- “copiii deveniți tineri doresc să părăsească sistemul și să trăiască pe cont propriu, dar când sunt puși în fața faptului aceștia se blochează, nu știu cum să reacționeze și în ce direcție să se orienteze, fapt care denotă dependența beneficiarilor de sprijinul satului;”
- “tinerii au așteptări nerealiste în ceea ce privește viața socială și integrarea socio-profesională (salarii mari, posibilitatea de a alege un loc de muncă, intrarea rapidă în câmpul muncii, etc.), nu au un scop clar definit;”
- “mentalitatea generală a angajatorilor față de tinerii proveniți din centrele rezidențiale este una negativă, au prejudecăți față de aceștia, fapt care face integrarea socio-profesională a tinerilor dificilă;”
- “se resimte nevoia serviciilor specializate strict pe integrarea socio-profesională a tinerilor;”

4.3. Postreintegrarea în familie:

Reintegrarea reprezintă procesul complex, ce necesită parcurgerea anumitor etape. În final, cazul va fi prezentat Comisiei pentru Protecția Copilului sau instanței de judecată, care va revoca măsura de protecție specială - plasament instituită inițial.

Un aspect definitoriu al reintegrării este cel al readaptării copilului în familia proprie, reprezentând o etapă intermediară între reintegrare și instituționalizare.

Întotdeauna, procesul de readaptare debutează prin inițierea contactelor dintre familie și copil. Părinților li se vor relata diverse aspecte referitoare la copii

instituționalizați, li se vor arăta fotografii, copiii sunt duși în scurte vizite la domiciliu de către asistentul social, astfel copilul va petrece puțin timp în familia sa (week-end, vacanțe scurte) - acestea având scopul de atenuare a șocului pe care copii îl pot resimți după despartirea mai îndelungată.

Procesul de reintegrare a copilului în familia sa naturală presupune atât lucrul cu copilul, dar și cu familia. Demersul acesta de mare complexitate ar trebui să considere (cf. lui Holt Romania, 2002:38): o evaluare a necesităților fiecărui copil (depinzând de vârstă, sănătatea copilului, nevoi speciale diverse), consilierea și susținerea asigurate copilului, o evaluare a situației familiei (vizitele efectuate la domiciliul familiei). Evaluarea aceasta va face referire la: identificarea unor nevoi biologice ale familiei, consiliere și sprijinire pentru a stabili un “plan de viitor pentru copil, responsabilizarea familiei pentru viitorul copilului asistarea familiei în obținerea drepturilor egale, sprijinirea pentru eliberarea actelor necesare externării copilului (acte medicale, adeverințe de obținere a alocației, adeverințe pentru transfer școlar, etc.)”¹⁰⁹

În anul 2015, în țara noastră, conform cifrelor oficiale, a fost menționat numărul de 58013 copii aflați în sistemul de protecție de stat (Ministerul Muncii, 2015). Precum indică raportul United Nations, un procent de 40% dintre copii au fost instituționalizați datorită sărăciei (United Nations Human Rights Council Special Rapporteur, 2015).

În planul European, zona de Est și Centrală, cu cele 22 de state, are numărul cel mai mare de copii instituționalizați din întreaga lume, mai exact 626,000 (cf. Unicef, 2010). Practica aceasta de instituționalizare încă este una destul de comună în cadrul țărilor menționate. Câmpean (2010) a arătat că numeroase instituții de dimensiuni considerabile au fost restructurate și totodată că toate serviciile oferite acum sunt diversificate: există sprijinul consistent în scopul reintegrării într-o familie, servicii diverse, ca de exemplu cel de tip rezidențial și familial – plasamentul în familie, casele de tipul familial, apartamentele, serviciile complementare axate pe integrarea profesională și socială.

¹⁰⁹ Pop, L., (coord), 2002, Dictionar de politici sociale, Bucuresti, Ed.Expert

În acest fel, serviciilor de tipul rezidențial, ce se află în subordinea D.G.A.S.P.C. Sectorul 4, li s-a acordat maximul de importanță deoarece 20887 copii, din anul 2015, beneficiau de măsura aceasta de protecție specială în cadrul serviciilor de tipul acesta (cf. Ministerului Muncii, anul 2015). La nivelul anului 2014, un procent de 46% din total copii instituționalizați beneficiau de servicii rezidențiale, 8% din aceștia locuiau în case de tip familial și în apartamente (Stănculescu și alții, 2016).

În aceste apartamente familiale, permanent copiii se află sub atenta observație a educatorilor sociali.¹¹⁰ În perioada ultimilor ani, cercetări numeroase efectuate de diverse instituții, au abordat și analizat situația acestor copii din apartamente și din serviciile rezidențiale (Guth, 2014; United Nations Human Rights Council Special Rapporteur, 2015; US Embassy, 2015; Dan și alții, 2016). Imaginea prezentată de cele mai multe ori a fost una negativă, indicând lipsuri și limitări ale sistemului de protecție. Totodată, în tipologia aceasta de rapoarte, dar și în articole numeroase radio-TV (TVR, 2016), imaginea personalului din cadrul apartamentelor și centrelor rezidențiale este încărcată puternic de prejudecăți și s-a ajuns până acolo unde au fost utilizate cuvinte de tipul „torționari”.

Deoarece studiul a demonstrat că marea majoritate a familiilor din care copii abandonati provin, se confruntă cu sărăcia, șansa de reproducere a modului de viață a propriilor părinți este destul de mare. Recomandarea generală ce este sugerată de aceste cercetări face referire la necesitatea de desprindere a copiilor/tinerilor de grupurile în care au fost socializați în cadrul instituțiilor, ca premise ale integrării ideale în societate. Toate tipologiile efectuate în urma cercetării ar putea avea finalitatea științifică, însă totodată aceasta are o valoare practică și aplicativă destul de mare fiind sugerat factorul decizional și ideea de stabilire a măsurilor diferențiate așa încât fiecare din categoriile descrise să poată beneficia de sprijin în cadrul societății în concordanță cu propriile nevoi.

¹¹⁰ Termenul de „educator social” folosit în această cercetare este unul generic, făcând referire la personalul care lucrează în apartamentele de tip familial din București. Denumirea postului variază în funcție de sector, activitatea desfășurată și calificare: e.g. inspector de specialitate, inspector educator, îngrijitor copii, lucrător social, inspector, referent, supraveghetor noapte, educator, instructor educație.

CAPITOLUL V

STUDIU DE CAZ

Copilul A.N., de sex masculin, în prezent în vârstă de 10 ani, provine din relația de uniune consensuală a numiților L.V. și G.N, având recunoscută filiația paternă. Doamna L.V. mai are un fiu dintr-o relație pasageră, în vârstă de 13 ani, care a fost crescut de bunicul matern.

La începutul relației, cei doi parteneri au locuit la bunicii paterni ai copilului și erau consumatori de substanțe psihotrope, drept pentru care tatăl a fost arestat și a executat o pedeapsă privativă de libertate la Penitenciarul Jilava. În urma acestui incident mama s-a mutat împreună cu minorul la tatăl ei.

La aproximativ 4 ani de la nașterea copilului, doamna L.V. a luat hotărârea de a pleca în străinătate la muncă (Italia), lăsându-și fiul în fața porții bunicii paterne, fără a exista o înțelegere între ele în prealabil, pentru îngrijirea acestuia. După 3 zile de la preluarea copilului, văzând că mama acestuia nu o sprijină în nici un fel, bunica s-a prezentat la sediul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului solicitând preluarea minorului întrucât ea nu deține condiții materiale și financiare și nu dorește să-și asume responsabilitatea creșterii și îngrijirii copilului A.N.

Urmare a acestui fapt, s-a întocmit un proces verbal încheiat între reprezentanții Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului și cei ai Poliției, cu ocazia constatării părăsirii copilului A.N., în vârstă de 4 ani. Având în vedere aceste aspecte, s-a întocmit Referatul psihosocial privind situația copilului A.N., cu propunerea ca acesta să fie preluat de reprezentanții Direcției Protecția Copilului în vederea instituirii unei măsuri de protecție specială. Ținând cont de faptul că situația minorului se încadrează la art. 68, alin. 1, lit. a) din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, prin Dispoziția nr. X, directorul general al D.G.A.S.P.C a dispus plasamentul în regim de urgență a copilului A.N. în vârstă

de 4 ani, la Centrul de Primire în Regim de Urgență a Copiilor Străzii. Deoarece împrejurările care au stat la baza instituirii măsurii de protecție nu s-au modificat, în termen de 5 zile de la instituirea acestei măsuri, dosarul minorului a fost înaintat instanței de judecată, care a dispus, în baza unei Sentințe Civile, emisă de Tribunal, ca măsura să se mențină. Cu această ocazie a fost întocmit Planul individualizat de protecție pentru minor, de către managerul de caz, împreună cu membrii echipei pluridisciplinare. Obiectivul general al planului a fost asigurarea unui climat cât mai apropiat de cel familial, asigurarea unei dezvoltări armonioase atât fizic cât și psihic, protejarea demnității și interesului superior al copilului, iar ca finalitate - reintegrarea în familie, cu propunerea de menținere a măsurii de protecție specială la Centrul de Primire în Regim de Urgență Copii Străzii pentru minor.

În acest context, deoarece măsura de protecție specială are caracter temporar, împrejurările care au stat la baza stabilirii ei au fost verificate trimestrial sau ori de câte ori a apărut o situație care impune acest lucru, de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, în acest sens întocmindu-se rapoarte psihosociale privitoare la evoluția dezvoltării fizice, mentale, spirituale și morale sau sociale a copilului și modul în care acesta este îngrijit.

În vederea clarificării situației juridice și familiale a minorului, s-au trimis periodic adrese la Administrația Națională a Penitenciarelor și la Direcția de Evidență a Persoanelor, pentru solicitarea de informații legate de ultimul domiciliu legal al părinților copilului, motivul condamnării și perioada detenției tatălui (s-a primit răspuns ulterior, cu precizarea că numitul G.N. executa o pedeapsă privativă de libertate pentru trafic și consum de droguri la Penitenciarul Jilava), pentru reevaluarea împrejurărilor care au stat la baza instituirii măsurii de protecție.

În urma deplasării la domiciliul mamei, care a avut drept scop efectuarea unei anchete sociale și solicitarea punctului de vedere cu privire la situația copilului, s-a constatat faptul că doamna L.V. nu mai locuiește la adresa respectivă, iar actuala proprietară nu păstrează legătura cu aceasta, declarând că nu deține informații despre ea.

Întrucât tatăl copilului se afla la Penitenciarul Jilava, i s-a transmis acestuia o adresă prin care se solicită semnarea Contractului de acordare de servicii sociale și opinia privind situația fiului său. De asemenea i s-a mai comunicat faptul că, în situația în care dorește să-și viziteze copilul, să comunice date referitoare la o posibilă întâlnire (persoană de contact, program de vizită, etc). S-a primit o adresă de răspuns în care domnul G. N. declară că nu dorește să fie vizitat de fiul său, deoarece urmează să fie eliberat în viitorul apropiat. După ieșirea din penitenciar, tatăl minorului s-a prezentat la sediul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului afirmând că nu deține un loc de muncă, nu realizează venituri și locuiește cu chirie împreună cu părinții săi, neputându-și asuma pentru moment responsabilitatea creșterii și îngrijirii fiului său.

Din Fișa de analiză a dezvoltării psihomotorii și integrării sociale a copilului se poate concluziona faptul că minorul s-a adaptat în centrul de plasament, are o ținută îngrijită, stabilește contact vizual fără dificultate, limbajul este dezvoltat, se atașează ușor de persoanele care îi acordă atenție. Ulterior, în urma unui consult medical și a internării în spital, s-a constatat faptul că minorul prezintă semne de alergie și a fost diagnosticat cu TBC, recomandându-i-se tratament medical de specialitate.

Responsabilul de caz împreună cu un referent educator s-au deplasat în luna iunie 2012 la domiciliul mamei copilului pentru efectuarea unei anchete sociale, obținerea declarației acesteia cu privire la situația fiului său și aflarea mai multor informații despre rudele copilului. În acest sens s-a întocmit un raport de deplasare cu mențiunea că la adresa respectivă doamna L.V. nu mai locuiește de aproximativ 2 ani.

S-au făcut demersuri pentru înscrierea la grădiniță a copilului, s-au efectuat mai multe deplasări la unitatea școlară însă nu s-a putut discuta cu doamna director deoarece de fiecare dată aceasta era plecată la Inspectoratul Școlar. S-a încercat și contactarea telefonică a directoarei însă nici așa nu s-a putut comunica cu ea, astfel că s-a luat decizia ca în situația în care nu se va primi un răspuns favorabil, să se solicite sprijinul Inspectoratului Școlar al Municipiului București. Ulterior, s-a reușit înscrierea minorului la o unitate de învățământ însă acesta ridică probleme de comportament, era tot timpul agitat și își agresa fizic colegii.

În luna iulie 2012, mătușa paternă a copilului, doamna D.B. și-a exprimat dorința de a-l lua în plasament pe nepotul său, fiindu-i oferită lista cu actele necesare depunerii dosarului de plasament. Contactată telefonic o lună mai târziu, aceasta a declarat că părinții copilului și-au reluat relația și s-au mutat împreună la o adresa necunoscută ei, motiv pentru care nu a mai întocmit actele necesare instituirii plasamentului nepotului său la ea.

La trecerea a jumătate de an de la instituirea măsurii de protecție în Centrul Copiii Străzii, pentru copilul A.N., acesta a fost vizitat o singură dată de către tatăl și bunicul său iar de mamă și alte rude până la gradul a IV-lea niciodată.

Pe perioada verii minorul a beneficiat de tabără organizată la munte de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, la mare neputând merge din cauza problemelor de sănătate (TBC).

În luna octombrie 2012 bunica paternă a minorului s-a prezentat la sediul Direcției Protecția Copilului unde a formulat cererea prin care dorește instituirea măsurii de protecție specială – plasament pentru nepotul ei, A.N. în propriul climat familial, deoarece părinții acestuia s-au împăcat și au plecat împreună în străinătate. Luna următoare, bunicii s-au prezentat la sediul D.G.A.S.P.C. pentru a discuta cu membrii echipei care aveau responsabilitatea întocmirii raportului cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale de care dispun, pentru a primi în plasament copilul. Din discuțiile purtate și din actele depuse la dosar, a rezultat faptul că aceștia nu realizează venituri, nu dețin o locuință stabilă care să asigure un mediu prielnic de dezvoltare a copilului, iar bunicul este înscris în certificatul de cazier judiciar pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie. Astfel bunica a renunțat la cererea prin care își manifesta dorința de a-și primi în plasament nepotul. În urma demersurilor efectuate s-a constatat faptul că nu există posibilitatea reintegrării copilului în familie și nici a plasării acestuia în familia extinsă.

Cu ocazia sărbătorii de Moș Nicolae, copilul A.N. a fost vizitat de către bunicul matern, care i-a adus dulciuri. La mijlocul lunii decembrie 2012, bunicul a formulat o cerere prin care solicită găzduirea nepotului la domiciliul său pe perioada vacanței de iarnă. De asemenea minorul a fost vizitat și de tatăl său, G.N. tot în cursul lunii decembrie 2012. Două luni mai târziu, bunicul matern a solicitat plasamentul nepotului său, angajându-se să

aducă toate documentele necesare prezentării unei solicitări la nivelul Tribunalului. În acesta context și mama copilului, numita L.V. declară în scris că este de acord cu dispunerea măsurii de protecție specială plasament pentru fiul ei la domnul M.V. bunicul matern al minorului.

Întrucât trecuseră 3 luni de la solicitarea domnului M.V. de luare în plasament a nepotului său și acesta nu a prezentat nici un act, a fost invitat la sediul Direcției Protecția Copilului pentru a discuta despre cererea de plasament și intențiile pe care referitoare la copil.

În luna mai 2013 s-a efectuat o anchetă socială la domiciliul tatălui minorului, unde s-a constatat că acesta locuiește fără forme legale, cu chirie, într-un imobil unde ocupă o cameră, baie și hol, care sunt în renovare, fără utilități. Acesta obține venituri ocazionale de aproximativ 800 lei, din diverse activități și nu deține condiții locative pentru creșterea și îngrijirea fiului său.

În cursul lunii iunie 2013 minorul A.N. a fost vizitat pentru prima dată în cadrul Centrului Copiii Străzii de către unchii materni, L.B. și M.B. Tot în această lună s-a realizat o deplasare la domiciliul bunicului matern al minorului în vederea efectuării unei anchete sociale, însă acesta nu a fost găsit la domiciliu, ocazie cu care i-a fost transmisă o invitație să se prezinte la sediul Direcției Protecția Copilului pentru a se discuta de situația juridică și familială a nepotului său. Acesta a declarat că întâmpină dificultăți materiale și locative și nu poate finaliza demersurile în vederea luării în plasament a nepotului său.

Impresionați fiind de situația copilului A.N., unchii materni ai acestuia, numiții L.B. și M.B. au solicitat în luna iulie 2013 instituirea măsurii de protecție specială – plasament pentru minor la ei, în calitate de rude. Acestora li s-a adus la cunoștință lista cu actele necesare pe care trebuie să le prezinte în vederea evaluării garanțiilor morale și condițiilor materiale.

În luna noiembrie 2013, responsabilul de caz al copilului A.N. s-a deplasat la domiciliul tatălui minorului, cerându-i acestuia informații despre situația socială, precum și părerea cu privire la intenția unchilor materni de a-l lua în plasament pe fiul său.

Având în vedere faptul că dosarul depus de unchii materni pentru plasamentul nepotului lor era incomplet, iar documentele depuse au expirat, aceștia au fost contactați pentru a li se aduce la cunoștință că trebuie să reînnoiască toate documentele și să le depună din nou la sediul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului.

La începutul anului 2014, mama minorului, numita L.V. a formulat o cerere prin care solicită reintegrarea în familie a fiului ei. În acest context s-a efectuat o anchetă socială la domiciliul temporar al acesteia, iar în urma concluziei favorabile, copilul a fost învoit de mai multe ori la ea. Ulterior, doamna L.V. a plecat în străinătate și nu a mai finalizat procesul de reintegrare în familie a copilului, astfel că, până la clarificarea situației minorului, s-a propus menținerea măsurii de protecție specială – plasament în regim de urgență a acestuia la Centru de Primire în Regim de Urgență Copiii Străzii, măsură instituită de Tribunal, printr-o Sentință Civilă.

În luna septembrie 2014, unchii materni ai minorului au revenit la cererea de instituire a măsurii de protecție specială – plasament, formulată cu aproximativ un an și jumătate în urmă, și au anexat toate documentele prevăzute de legislația în vigoare pentru a-l putea lua pe nepotul lor spre creștere și îngrijire. S-a constatat faptul că între copil și unchii lui există relații de atașament, aceștia vizitându-l în cadrul centrului și învoindu-l la domiciliul lor. De fiecare dată minorul s-a întors la centru mulțumit de vizitele sale în cadrul acestei familii, familie de care este foarte atașat. Din discuțiile purtate cu soții B. a rezultat că băiatul s-a acomodat fără probleme în cadrul familiei lor și se bucură de fiecare dată când aceștia îl vizitează.

Din Raportul de evaluare a garanțiilor morale și a condițiilor materiale efectuat la domiciliul soților L.B. și M.B. a reieșit faptul că aceștia îndeplinesc condițiile necesare creșterii și îngrijirii copilului A.N., astfel că dosarul a fost înaintat Biroului Juridic în vederea dispunerii măsurii de protecție specială – plasament pentru minor, la familia B. În acest context, în luna iunie 2015 Tribunalul a decis înlocuirea plasamentului în regim de urgență la Centrul de Primire în Regim de Urgență Copiii Străzii cu măsura plasamentului copilului la familia L.B. și M.B., unchii materni ai acestuia.

Întrucât măsura de protecție a fost dispusă de Tribunal, drepturile și obligațiile părintești cu privire la minor au fost delegate directorului Direcției Protecția Copilului, familia substitutivă primind o alocație de plasament pentru nevoile minorului. În sentința civilă emisă de Tribunal se mai specifică faptul că tatăl este obligat să plătească o contribuție lunară în cunatum de 150 lei pentru întreținerea copilului pe durata plasamentului, iar mama să presteze 20 de ore lunar acțiuni sau lucrări de interes local pe raza administrativ teritorială a Direcției Protecția Copilului.

După instituirea măsurii de protecție specială – plasament pentru minorul A.N. la unchii materni, împrejurările care au stat la baza stabilirii ei au fost verificate trimestrial sau ori de câte ori a apărut o situație care impune acest lucru, de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, în acest sens întocmindu-se rapoarte de monitorizare, privitoare la evoluția dezvoltării fizice, mentale, spirituale și morale sau sociale a copilului și modul în care acesta este îngrijit. Astfel s-a constatat faptul că uneori familia B. relaționează deficitar cu reprezentanții Protecției Copilului, în sensul că deși se stabileau de comun acord datele efectuării vizitelor de monitorizare, nici aceasta și nici copilul nu erau prezenți la domiciliu, fiind necesară transmiterea de invitații pentru a se prezenta la sediul Direcției, însă acest lucru s-a remediat în timp.

Pe perioada desfășurării măsurii de protecție specială – plasament, copilul A.N. a avut o evoluție bună, a dezvoltat relații de atașament benefice cu toți membrii familiei B., însă s-a observat o relație de dependență a copilului față de mama lui, numita L.V.

La începutul lunii februarie 2017 doamna L.V. a revenit în țară și a formulat o cerere prin care solicită reintegrarea în familie a fiului ei, A.N., anexând la aceasta și toate documentele prevăzute de legislația în vigoare privind reintegrarea. În acest sens reprezentanții Direcției Protecția Copilului s-au deplasat la domiciliul mamei minorului pentru efectuarea unei anchete sociale. Din discuțiile purtate a reieșit faptul că susnumita a fost plecată la muncă în străinătate dar a păstrat permanent legătura cu fiul ei prin intermediul telefonului, a rețelelor de socializare și prin vizite scurte efectuate la domiciliul familiei de plasament. A lucrat ca menajeră în Italia și realiza un salariu lunar de aproximativ 1000 euro. Mai are un fiu, I.R.V., în vârstă de 13 ani, provenit dintr-o relație

pasageră, care a fost crescut de tatăl ei. Nu păstrează legătura cu nici unul din cei doi tați ai fiilor ei și nici nu deține informații despre ei.

Pentru ca reintegrarea să aibe loc în cele mai bune condiții mama copilului a fost consiliată de către reprezentanții Direcției Protecția Copilului cu privire la implicațiile și responsabilitățile pe care le are reintegrarea minorului în familie, precum și prevederile Legii 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. De asemenea i s-au adus la cunoștință doamnei L.V. serviciile de suport de care poate beneficia împreună cu minorul după reintegrarea acestuia în familie (prevederile Legii Asistenței Sociale nr. 292/2011). S-au mai punctat aspectele referitoare la nevoia de a asigura copilului un mediu familial securizant, care să nu-i pună în pericol dezvoltarea fizică și psihică. De asemenea și minorul a fost consiliat în vederea reintegrării în familie și s-a constatat faptul că acesta este foarte atașat de mamă.

În urma Raportului de anchetă socială efectuat la domiciliul în fapt al doamnei L.V. și a documentelor prevăzute de legislația în vigoare pentru reintegrarea copilului în familie, s-a constatat faptul că aceasta deține condiții financiare și locative necesare creșterii și îngrijirii fiului ei, A.N. De asemenea s-a întocmit Planul individual de protecție, având ca finalitate reintegrarea minorului în familie. În acest context dosarul privind reintegrarea a fost depus la Direcția Juridică cu propunerea de încetare a măsurii de protecție specială - plasament pentru copilul A.N la familia B și reintegrarea acestuia în familie, la mama, numita L.V.

Deoarece copilul încă beneficiază de măsură de protecție specială – plasament la unchiul materni, până la pronunțarea instanței de judecată cu privire la reintegrarea în familie, mama a formulat o cerere prin care solicită gazduirea minorului timp de o lună, în perioada sărbătorilor pascale, cererea care a fost aprobată.

În luna septembrie 2017, Tribunalul a dispus încetarea măsurii de protecție specială – plasament a copilului A.N., la familia B și reintegrarea minorului în familia mamei, numita L.V., eliberându-se astfel un Certificat de grefă, până la redactarea Sentinței Civile. Cu această ocazie s-a întocmit un referat de mutare a copilului de la familia de plasament la

mama sa, concluzionându-se că acesta nu prezenta echimoze pe suprafața corpului, sau alte semne care să inducă suspiciuni de abuz fizic, nu prezintă boli contagioase, viroze respiratorii, starea generală a copilului fiind una bună.

Având în vedere faptul că instanța a dispus reintegrarea în familie a minorului A.N., reprezentanții Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului au început vizitele de monitorizare post reintegrare în familie, pe o perioadă de 6 luni, conform art. 74 din Legea 272/2004, privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare. În urma acestor vizite s-au întocmit rapoarte de monitorizare din care a rezultat faptul că minorul s-a acomodat foarte bine la domiciliul mamei lui, s-a adaptat corespunzător în mediul familial iar de la data reintegrării nu au existat probleme care să necesite aducerea la cunoștința reprezentanților Protecției Copilului. S-a putut observa faptul că între mamă și copil există o puternică relație de atașament.

Pentru că reintegrarea copilului A.N. în familie s-a realizat cu succes, mama acestuia, numita L.V. a formulat o cerere prin care solicită eliberarea indemnizației care se acordă o singură dată la ieșirea din sistemul de protecție, copiilor și tinerilor pentru care s-a stabilit o măsură de protecție, indemnizație egală cu valoarea salariului de bază minim brut pe țară, conform art. 129, alin. 4 din Legea 272/2004, privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare. În acest sens reprezentanții Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului au întocmit un referat de finanțare și un ordin de plată, pentru acordarea sumei de bani, doamnei L.V., cu acest demers încheindu-se astfel cazul copilului A.N.

Dependența de părinți din primii ani de viață este condiția primordială a autonomiei, încrederii și siguranței copilului care va deveni adult și a capacității lui de a iubi și de a fi iubit, de a avea relații sănătoase. Nu poți să fii în totalitate autonom dacă mama și tatăl tău nu au fost prezenți în viața ta și nu ai putut conta pe ei. Mereu v-a exista întrebarea ”de ce?”, de cele mai multe ori rămasă fără răspuns.

În urma celor expuse anterior se poate observa faptul că de la instituirea măsurii de protecție specială – plasament pentru minorul A.N. și până la reintegrarea acestuia în

familie au trecut 5 ani, perioadă în care copilul a trecut prin trauma abandonului, perioadă ce putea fi scurtată cu mult dacă părinții dădeau dovadă de responsabilitate și implicare în ceea ce privește nevoile fiului lor. Deși membrii familiei extinse au solicitat în mai multe rânduri instituirea măsurii de plasament familial, demersurile nu s-au finalizat ca urmare a faptului că au fost retrase cererile sau nu au fost prezentate toate documentele necesare instrumentării dosarului. De aici se poate desprinde concluzia că, o dată ce un copil a intrat în sistemul de protecție, părinții acestuia au tendința de a deveni delăsători și de a amâna demersurile necesare reintegrării în familie, ”consolându-se” cu ideea că acolo au condiții mai bune de viață decât le-ar putea oferi ei.

CONCLUZII

Una din principalele idei care a reieșit din această lucrare se referă la faptul că familia joacă un rol primordial în creșterea și dezvoltarea fizică, psihică și morală a copilului.

Familia naturală este foarte importantă, ea fiind mult mai bună decât orice sistem de protecție specific asistenței sociale. În situațiile în care familia biologică nu poate fi găsită, părinții sunt decedați sau copilul a fost abandonat, trebuie să intervină mecanismele statului, prin Direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

În cazul abandonului, copilul nu are satisfăcute o serie de nevoi de bază cum ar fi nevoile biologice, nevoile de siguranță și afiliere, cât și nevoile specifice dezvoltării fizice, psihice și sociale.

Măsurile de protecție din țara noastră sunt supravegerea specializată, plasamentul în regim de urgență și plasamentul, cele din urmă putând fi dispune într-un centru rezidențial, la o familie sau persoană față de care copilul a dezvoltat relații de atașament sau la un asistent maternal profesionist.

O altă măsură specifică este adopția, prin care se urmărește integrarea copilului într-o familie reală, stabilindu-se drepturi și obligații identice cu cele ale filiației naturale.

Din studiul de caz prezentat anterior reiese faptul că o dată ce copilul intră în cadrul sistemului de protecție părinții au tendința de a deveni dezinteresați, de a amâna demersurile de reintegrare în familie și de îndepărtare față de propriul copil.

U alt aspect ține de faptul că partea de documentație poate fi uneori dificilă, fiind necesare numeroase acte, ceea ce familiei i se pare în anumite situații un impediment.

S-a constatat faptul că, cu cât trece mai mult timp din momentul luării unei măsuri de protecție pentru minor, cu atât reintegrarea devine mai grea. Copiii abandonati trec prin încercări grele, sunt mereu într-o stare de nesiguranță, sunt apăsați de așteptări și îndoieli.

Unul din scopurile principale ale acțiunilor specifice asistenței sociale actuale este reintegrarea, adică refacerea legăturilor minorului cu familia naturală, nucleară sau extinsă.

Se preconizează ca pe viitor vechile centre de plasament să dispară, insistându-se într-o mai mare măsură pe casele de tip familial și pe reintegrarea în familie a minorilor.

BIBLIOGRAFIE

- Ancuța, L., *Psihologie școlară*, Ed. Excelsior, Timișoara, 1999
- Aristotel, *Politica*, Ed. Antet, București, 1996
- Banciu, D., Rădulescu, M., *Adolescenții și familia*, EDP, București, 1987
- Bătrânu, E., *Educația în familia*, Ed. Politică, București, 1980
- Berge, A., *Copilul deficiat*, EDP, București, 1972
- Bistriceanu, Corina, *Sociologia familiei*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 2005
- Ciofu, C., *Interacțiunea părinți – copii*, Ed. Medicală Amaltea, București, 1998
- Cosmovici, A., Iacob, L., *Psihologie școlară*, Ed. Polirom, Iași, 1998
- Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*, Ed. Litera Internațional, București, 2000
- Cucoș, C., *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Ed. Polirom, Iași, 2000
- Davitz, J., R., Ball, S., *Psihologia procesului educațional*, EDP, București, 1978
- Dimitriu, C., *Constelația familială și deformările ei*, EDP, București, 1973
- Filipescu, I., *Tratat de dreptul familiei*, Ed. Academiei române, București, 1989
- Giddens, Anthony, *Sociologie*, Ed. All, București, 2010
- Husen, T., *The international encyclopedia of education*, Vol IX, Ed. Pergamon, 1994
- Irimescu, G., *Tehnici specifice în asistența socială*, Ed. Univers. „Al. I. Cuza”, Iași, 2002
- Jigău, M., *Factorii reușitei școlare*, Ed. Grafoart, București, 1998
- Kulcsar, T., *Factorii psihologici ai reușitei școlare*, EDP, București, 1978
- Macovei, E., *Pedagogie*, EDP, București, 1997
- Mănoiu, F., Epureanu, V., *Asistența socială în România*, Ed. All, București, 2000
- Merfea, M., *Țigani – integrarea socială a romilor*, Ed. Bârsa, Brașov, 1998
- Miftode, V., *Populații vulnerabile și fenomene de automarginalizare*, Ed. Lumen, Iași, 2002
- Miftode, V., *Tratat de asistență socială*, Ed. Axis, Iași, 2003,

- Miftode, V., *Fundamente ale asistenței sociale*, Ed. Eminescu, Iași, 1999
- Mihăilescu, I., *Familia în societățile europene*, Ed. Universității București, 1999
- Ministerul Educației și Cercetării, *Învățământul rural din România – Condiții, probleme și strategii de dezvoltare*, Ed. MarLink, București, 2002
- Miroiu, A., *Învățământul românesc azi*, Ed. Polirom, Iași, 1998
- Mitrofan, I., Ciupercă, C., *Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei*, Ed. Press Mihaela SRL, București, 1997
- Mitrofan, I., Mitrofan, N., *Familia de la A la Z*, Ed. Științifică, București, 1991
- Moisin, A., *Arta educării copiilor și adolescenților în familie și școală*, EDP, București, 2001
- Neamțu, C., *Devianța școlară – fenomen sociopedagogic. Modalități de diminuare*, (Teză doctorat), Ed. Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 2001
- Neamțu, G., *Tratat de asistență socială*, Ed. Polirom, Iași, 2003
- Neculau, A., *A fi elev*, Ed. Albatros, București, 1983
- Osterrieth, P., *Copilul și familia*, EDP, București, 1973
- Popescu, V., *Succesul și insuccesul școlar*, în *Revista de pedagogie*, nr. 11, 1991
- Radulian, V., *Lichidarea și combaterea repetenției*, EDP, București, 1978
- Rosetti, I., *Fundamentele practicii în asistența socială. Asistența socială în mediul rural*, Ed. Mirton. Timișoara, 2001
- Rudică, T., *Dialogul familial*, Editura didactică și pedagogică, București, 1977
- Spânu, M., *Introducere în asistența socială a familiei și protecția copilului*, Ed. Tehnică, Chișinău, 1998
- Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Ed. Polirom, Iași, 1997
- Stănoiu, A., Voinea, M., *Sociologia familiei*, EDP, București, 1983
- Stefanovic, J., *Psihologia tactului pedagogic al profesorului*, EDP, București, 1979
- Stoltz, G., *Eșec școlar, risc de eşec social*, Ed. Victoria, București, 2000
- Șoitu, G., T., D., *Consiliere în asistența socială*, Ed. Univ. „Al.I.Cuza”, Iași, 2002
- Șoitu, L., Hăvârneanu, C., *Agresivitatea în școală*, Ed. Institutului European, Iași, 2001

Ungureanu, D., *Educația integrată și școala inclusivă*, Ed. De Vest, Timișoara, 2000

Universitatea „Al. Cuza”, *Familia creștină azi*, Ed. Trinitas, Iași, 1995

Vasile, Diana Lucia, *Introducere în psihologia familiei și psihosexologie*, Ed. Fundației „Romania de Mâine”, București, 2006

Vrășmaș, E. A., *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, București, 2002

Zamfir, E., Zamfir, C., *Țigani în ignorare și îngrijorare*, Ed. Alternative, București, 1993

CUPRINS

INTRODUCERE	2
CAPITOLUL I	3
FAMILIA	3
1.1. Analiză conceptuală	3
1.1.1. Asumarea responsabilităților în cadrul familiei	9
1.1.2. Valorile și mentalitățile dintr-o familie	9
1.1.3. Probleme în sfera familiei	10
1.2. Funcțiile familiei	12
1.2.1. Funcția economică	17
1.2.2. Funcția de solidaritate.....	19
1.3. Valori și atitudini față de familie	20
CAPITOLUL 2	24
ABANDONUL FAMILIAL	24
2.1. Definirea termenului	24
2.2. Nevoile copilului	25
2.2.1. Simptome specifice copiilor cu probleme de atașament.....	28
2.3. Separarea copiilor de părinți	30
2.3.1. Etapele separării copiilor de părinți	30
2.3.2. Forme de separare a copiilor de familie	32
2.4. Efectele abandonului asupra copilului	35
2.5. Personalitatea copilului abandonat	36
CAPITOLUL III	39

ASISTENȚA SOCIALĂ A COPILULUI	39
3.1. Sistemul de protecție	39
3.2. Măsurile de protecție specială	40
3.2.1. Durata măsurilor de protecție specială a copilului	41
3.2.2. Tipuri de servicii acordate copilului și familiei	42
3.2.3. Situațiile în care pot fi instituite măsurile de protecție specială	45
3.2.4. Stabilirea și aplicarea măsurilor de protecție specială	46
3.3. Plasamentul.....	49
3.4. Plasamentul în regim de urgență.....	51
3.5. Cauze și consecințe ale instituționalizării	52
CAPITOLUL IV	59
REINTEGRAREA ÎN FAMILIE A COPILULUI	59
4.1. Cadru legislativ	59
4.2. Dificultăți întâmpinate în procesul de reintegrarea în familie a copilului	63
4.2.1. Probleme esențiale ale copilului instituționalizat	65
4.3. Postreintegrarea în familie	66
CAPITOLUL 5.....	69
STUDIU DE CAZ.....	69
CONCLUZII	79
BIBLIOGRAFIE	81
CUPRINS	84